

Silent books II

ATT ANVÄNDA TEXTLÖSA BILDBÖCKER I GRUPP

Rapport från en uppföljning

Utgiven av Ibby med stöd av Kulturrådet. Särskilt tack till Regionbiblioteket, Region Jönköpings län, biblioteken i Knivsta, Sundsvall, Nässjö och Taberg samt alla som generöst låtit sig intervjuas.

Text: Cay Corneliuson

Illustrationer: Kristina Alfonsdotter, www.alfonsdotter.se

Grafisk form och produktion: Jonas Lundqvist information www.jonaslundqvist.se

© Författaren och Ibby Sverige

Boken får kopieras och användas i pedagogiskt arbete, dock ej i kommersiellt syfte –
får ej kopieras och säljas vidare.

Silent Books II

Att använda textlösa bilderböcker för att träna språk och kommunikation

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. **Bakgrund**, sid 4
2. **Vad är Silent Books?** sid 5
 - 2.1 Ordlösa bildberättelser skapar ett aktivt förhållningssätt, sid 7
 - 2.2 Stark tradition kring hur vi läser tillsammans, sid 8
 - 2.3 Silent Books och språkinläring, sid 9
3. **Praktiskt arbete med Silent Books**, sid 9
 - 3.1 Introduktion till intervjuerna, sid 9
 - 3.2 Förskolan/biblioteket, Sundsvall, sid 10
 - 3.3 Förskolan, Vretens förskola, Sundsvall, sid 14
 - 3.4 Förskolan, Storkens förskola, Sundsvall, sid 16
 - 3.5 Förskolan, Knivsta, sid 18
 - 3.6 Sexårsgrupp, Knivsta, sid 20
 - 3.7 Personer med afasi, Taberg, sid 24
 - 3.8 Gymnasiesärskolan, Nässjö, sid 28
 - 3.9 Migrantmammor, Skellefteå, sid 31
4. **Sammanfattning och kommentarer**, sid 37
 - 4.1 Sammanfattning av intervjuerna i punktform, sid 43
- 5 **Boktips**, sid 45
 - 5.1 Referenslitteratur, sid 45
 - 5.2 Ibbys tipslista över Silent Books, sid 46

Silent Books II

Att använda textlösa bilderböcker för att träna språk och kommunikation

1. Bakgrund

Ibby Italia startade 2012 ett projekt som hette: “Silent Books: From the World to Lampedusa and back”. Ambitionen var dels att skapa ett gemensamt barnbibliotek för italienska barn och för de flyktingbarn som kom från Mellanöstern och Afrika, dels att ge litterära upplevelser och möjlighet till kommunikation via ordlösa bilderböcker trots språkbarriärer. Bibliotekarierna på Lampedusa lyfte fram de ordlösa bilderböckernas speciella egenskaper och formulerade en sentens som ofta blivit citerad: *bildernas inneboende berättarkraft kan överbrygga kulturella och språkliga barriärer.*

Barnrättskonventionen slår bland annat fast att alla barn har rätt till lek, vila, fritid och utbildning. Bibliotekarierna på Lampedusa fortsätter sitt läsfrämjande arbete i barnrättskonventionens anda och har i många år nu ordnat läs-workshoppar och andra aktiviteter som hjälper barn att hitta till läsning och litteratur. Arbetet, som organiseras av Ibby Italia, sker i samarbete med skolan och förekommer också på gator och torg. Volontärer från hela världen kommer på besök för att delta.

Ibby Sverige beslutade under 2015 att påbörja ett projekt där ordlösa bilderböcker användes. Syftet var detsamma som i Italien – att erbjuda nyanlända barn och ungdomar tillgänglig litteratur och utveckla metoder för att möta barn som talade olika språk – med tillägget att det skulle göras i samverkan mellan folkbibliotek och flyktingförläggningar. Syftet med att engagera folkbiblioteken var att ge projektet långsiktighet och visa vägen till biblioteket. Samarbete etablerades med sex kommuner: Arvika, Norberg, Norrtälje, Strängnäs, Stockholm, Botkyrka och Sandviken.

Projektet rönt stort intresse och Ibby fick många inbjudningar att komma och berätta, bland annat till läns- och regionbibliotek. Svensk biblioteksforening stöttade projektet med pengar 2016 och erbjöd presentation på biblioteksdagarna som hade temat *Människor på flykt*. I projektet startades en Facebookgrupp där det delades information, både från projektet och från olika aktörer som använde Silent Books. Bland annat berättade Elisabeth Magnusson, projektledare för Silent Books, Regionbibliotek Region Jönköpings län om möten med nyanlända barn och föräldrar som en del i ett integrationsprojekt.

Andra som rapporterade var Tove Frankow Crivellaro, barnbibliotekarie i Knivsta och Lo Ek, bibliotekarie i Sundsvall. Tove introducerade Silent Books för förskolorna i Knivsta och Lo gjorde samma sak i Sundsvall tillsammans med Ewa Thurffjell från biblioteket.

Det var intressant att Silent Books började användas i ordinarie verksamhet på förskolor och i biblioteksverksamhet. Ibby's styrelse beslöt att göra en nya ansökan till Kulturrådet för att göra en uppföljning och ansökan beviljades. Denna rapport är resultatet av uppföljningen. Cay Corneliuson, undertecknad, som var projektledare, åkte ut och intervjuade olika arbetsgrupperna som arbetade med Silent Books. Frågorna som ställdes följde samma mönster, så kallade semistrukturerade intervjuer, och samtalen spelades in. Alla de utskrivna intervjuerna har sedan godkänts av deltagarna.

”...det är bilderna som huvudsakligen bär budskapet i boken”

2.0 Vad är Silent Books?

Fast ordlösa bilderböcker är mycket populära och utgör en väl avgränsad grupp inom bilderboksgenren finns lite forskning som beskriver dem och deras läsare, skriver Evelyn Arizpe i boken *Picturebooks*¹. Hon menar att forskningen visar att ordlösa bilderböcker kan spela en viktig roll när det gäller att utveckla litteracitet, men att föräldrar och lärare varit misstänksamma – kanske beroende på frånvaron av text – det kan också ha påverkat förläggarna. Den första ordlösa bilderboken kom ut på 1700-talet och det har sen dess under århundradena inte kommit ut några mängder. Den första moderna titeln menar Evelyn Arizpe är *The Snowman* av Raymond Briggs (1978)². Den har nog funnits på de flesta svenska bibliotek i decennier, men inte varit mycket omtalad. Nu har böckerna ökat i popularitet och det kommer fler och fler titlar på marknaden. Till de mest omtalade illustratörerna hör David Wiesner och Shaun Tan, vars bok *Ankomsten* är mycket väl känd i Sverige. En annan populär illustratör i Sverige är Susanne Rotraut Berner som givit ut flera olika så kallade ”vimmelböcker” där olika personer kan följas från uppslag till uppslag.

Ordlösa bilderböcker har från början bland annat påverkats av serier, men också av konstböcker som lekt med utformningen av den fysiska pappersboken. En av förgrundsfigurerna är italienaren Bruno Munaris som skapade *Libro illeggibile* (oläsbara böcker) som började ges ut 1949.³ Utgivningen av konstböckerna – som för övrigt var allåldersböcker – innebar att bokens traditionella form bröts upp och beståndsdelarna användes på olika betydelsebärande sätt. Papperets färg och form kunde utformas på olika sätt, det kunde vara hål i sidorna, trådbindningen kunde användas för att nå effekter, inslag av trä och päls eller genomskinliga sidor kunde användas osv. Munari producerade även en bok med en akustisk effekt när sidorna vändes. För konstnärerna var boken inte bara en bärare av text och bild utan ett tredimensionellt objekt som i sig var en berättelse.

1 Wordless Picturebooks, s 91 i *Picturebooks*, Routledge, 2014

2 *Picturebooks* s. 92

3 *Picturebooks*, Sandra L. Becket, The art of Visual Storytelling, s.54, Routledge 2014

Det finns ingen gemensam definition av ordlösa bilderböcker menar Evelyn Arizpe. Men en formulering som alla verkar kunna vara överens om är att det är bilderna som huvudsakligen bär budskapet i boken⁴. I de flesta fall finns ord med på olika sätt, i informationen om boken, men också inne i berättelsen; på skyltar; kanske utrop; ljudhärmande (grrr) etc. En annan fråga är vad de som tar del av boken ska kallas; *läsare eller betraktare*. Att tolka bilder är det att "läsa"? Begreppet läsa är vitt och omdiskuterat; nu senast har det varit debatt om värdet av att "läsa" ljudböcker. I biblioteksbranschen har man länge menat att "läsa" är något man kan göra på olika sätt med olika sinnen. Till bakgrunden hör tillgängliggörandet av litteratur för personer med olika former av funktionsvariationer. Det viktiga är att kunna ta del av innehållet, menar man, oavsett hur. Enligt en del forskare, Birketveit och Rimmereide⁵, ger symboler och bilder direkt tillgång till förståelse av innehållet på ett mycket enklare sätt än det skrivna ordet som det är en mycket mer komplicerad process att förstå.

Om man ser problemet med definitionen från läsaren/betraktarens sida så verkar hen uppleva skillnaden ganska tydligt. – Här finns inga ord till stöd för att tolka boken, hur ska jag göra då? Det är anmärkningsvärt att det gör så stor skillnad om det finns ord eller inte! Traditionen att böcker upplevs via skrivna ord är mycket stark och frånvaron av ord väcker ofta förvåning och osäkerhet. Ett nytt förhållningssätt krävs där andra strategier används för att tolka innehållet och det kan ta tid att orientera sig för den som är van att läsa text. Vuxna är ofta mer ifrågasättande än barn. Evelyn Arizpe citerar ett exempel från ett låginkomstområde i Syd Afrika (Kaymanada community) där forskaren Adrie le Roy⁶ skriver att föräldrarna hade föredragit en bok med text därför att de tror att texten skulle kunna förklara illustrationerna; de ville veta om de tolkat dem rätt. Böcker och illustrationerna uppfattades generellt som något som hade pedagogiskt syfte. Men när de läst de textlösa böckerna tillsammans med barnen uppskattade de dem och tyckte att de gav barnen möjlighet att tänka, argumentera och lösa problem.

Maria Nikolajeva resonerar i *Bilderbokens pusselbitar* om bilders förhållande till text i bilderböcker i allmänhet. Hon utgår ifrån pekbooken som hon menar är det enklaste förhållandet mellan text och bild; en bild av en stol motsvaras direkt av ordet "stol" och det finns ingen framåtskridande berättelse. Sedan beskriver hon en skala där ord och bild samspelar på olika sätt i olika typer av bilderböcker. Ord och bild kan vara *symmetriska* dvs berätta samma berättelse; de kan *komplettera* varann, dvs lägga till något var för sig. Bilderna kan också följa den verbala berättelsen och *förstärka* den eller så kan ord och bild vara *kontrapunktiska*, dvs ifrågasätta varandra och på sätt skapa spänning och kanske disharmoni.

Ordlösa bilderböcker är också sinsemellan mycket olika uppbyggda. *Bildberättelsen kan visa olika grader av komplexitet, beroende på hur mycket varje bild förmedlar och hur de olika bilderna förhåller sig till varandra*,⁷ skriver Maria Nikolajeva. Det finns ordlösa bildberättelser som redogör för allt som händer i nästan varje ögonblick i sekvenser, ungefär som en filmremsa, och tvärt emot finns också bildberättelser som

4 *Picturebooks* s. 94

5 *Wordless Picturebooks – in practice and theory*. Ordlösa bilderböcker – i praktiken och teorin. Erica Kozma och Louise Hultgren, 2018, s. 15.

6 *Picturebooks* s.102

7 *Bilderbokens pusselbitar*, Maria Nikolajeva, s. 20, Studentlitteratur, 2017

inte har någon röd tråd alls. Uppslagen kan bestå av ett myller och beskriva saker utan inbördes sammanhang på ett associativt eller tematiskt sätt. Då ställs stora krav på läsarens fantasi och associationsförmåga för att skapa sammanhang och förstå vad boken handlar om. Exempel på titlar utan handlingstråd är böckerna om Waldo av Martin Handford där det gäller att hitta Waldo i ett myller. Böckerna är tematiska på det sättet att *Waldo* befinner sig i olika kontexter, till exempel på badstranden, i staden etc. I Susanne Berner Rotrauts *Wimmelbücher* finns olika parallella händelseförlopp kopplat till olika personer som läsaren kan följa.

När begreppet Silent Books används menas oftast en mer utvecklad berättelse med mer komplicerad handling än en pekbok, även om en pekbok i princip också kan vara en ”Silent book”. Det finns en handling, en eller flera huvudpersoner och ett händelseförlopp med början och slut. I pekboken är förhållandet mellan ord och bild väldigt enkelt, ett ord, ett föremål eller en person, det finns ingen intrig eller mer komplicerade orsakssamband. Men det finns ofta ett tema: att gå och lägga sig, äta mat, klä på sig etc. Kring pekböcker uppstår naturligt ett samtal mellan barn och vuxen; banan, ja det är en banan etc. Upprepning och bekräftelse.

En tendens i de ordlösa bilderböckerna som har en röd tråd är att det är en, eller några få huvudpersoner som man följer genom boken, av naturliga skäl eftersom allt måste kunna förstås av bilderna.

Eftersom de inte finns text, eller mycket lite text, spelar det ingen roll i vilket land boken är utgiven. Utgivningen i Sverige är mycket blygsam, det kommer några enstaka titlar varje år. En sökning i Libris ger ett 50-tal titlar när sökningen begränsas till barnböcker. Å andra sidan är man inte beroende av den svenska utgivningen. Av de 29 böcker som Ibbys för närvarande har på sin tipslista är 12 utgivna i Sverige och 17 är köpta från utländska förlag.

I Norge ger Gyldendals förlag ut en serie ordlösa böcker som vänder sig till barn och unga som tycker det är jobbigt att läsa text. – Tanken är att de – trots att de inte knäckt läskoden – ska få känna att de kan läsa en hel bok och tycka det är roligt, menar förlagsredaktören Nina Méd.⁸ – Ordlösa böcker är inte nödvändigtvis lättare att läsa än böcker med ord, menar hon. I rent visuella berättelser måste man tolka detaljer i teckningen för att tyda stämningar och förstå vad som sker. Den typen av utgivning saknas hittills i Sverige.

2.1 Ordlösa bilderböcker skapar ett aktivt förhållningssätt

När texten saknas och berättelsen bärs av bilden fungerar det som en indirekt uppmaning till läsarna att försöka tolka och sätta ord på innehållet – betraktaren måste använda sin fantasi för att förstå vad boken handlar om. Det kan kännas osäkert för den som kan läsa och är van vid det, det gäller lika för barn som vuxna.

Frånvaron av text kan vara mycket aktiverande och kan skapa en känsla av frihet att uttrycka sig. Man kan till och med säga att när författarens ord saknas skapas ett starkt imperativ att använda egna ord och den egna fantasin. I intervjuerna berättar nästan alla pedagogerna om barn som annars mestadels är tysta men som plötsligt blivit aktiva och börjat delta i samtalet. Det verkar tydligt att det fungerar som

⁸ www.dagsavisen.no/kultur/tegner-boker-for-barn-som-ikke-leser-1.710618 »

forskarna Birketveit och Rimmereide menar: ”Med bilder är meningen med berättelsen inte given...I stället ges läsaren utrymme att tolka och analysera bilderna på egen hand utifrån egna erfarenheter.”

Flera skapare av ordlösa bilderböcker har uttalat sig om vilken viktig roll betraktaren har när det gäller tolkningen. David Wiesner sade i sitt tal när han fått Caldecottmedaljen för *Tisdag*, att läsaren är en integrerad del i berättelseprocessen och att läsarens roll som uttolkare och återberättare är mycket viktig. Han poängterar också att ordlösa bilderböcker kräver mycket av konstnärens visuella förmåga för att kunna nå fram till läsaren/betraktaren med sitt budskap.⁹ Shaun Tan understryker också kontinuerligt att han lämnar utrymme för läsaren att bli medskapare. Han beskriver i *Visual Journeys through Wordless Narratives*¹⁰ bilderboks betraktaren som en samtalspartner som tillsammans med bilderboksskaparen ska finna en mening. Han nämner två grupper av betraktare som ger den mest kreativa återkopplingen: barn, och folk från andra kulturer än hans egen.

2.2 Stark tradition kring hur vi läser tillsammans

När det finns en text i en bok är det självklart att det är den som kan läsa som har initiativet, oftast en vuxen. Hen läser texten och barnet undersöker bilderna – med texten som ledtråd. Evelyn Arizpe och Morag Styles skriver i boken *Children Reading Pictures*: ”Barn fördjupar sin förståelse hela tiden genom att växla mellan att titta på bilderna och lyssna på texten. När de vill höra samma bok om och om igen lyssnar de inte på samma bok egentligen utan förståelsen fördjupas. Vuxna tenderar att betrakta illustrationer bara som dekoration, inte som meningsbärande. Men det skrivna ordets traditionellt starka ställning är i avtagande i och med att kommande generationer läser bilder i allt högre grad. ... det finns en spänning mellan vår impuls att vilja vila i bilden och titta på allt, samtidigt som vi inte vill avbryta textens berättande flöde. Orden, den verbala texten, driver oss att läsa lineärt, medan bilderna kräver ett annat sorts tittande och reflekterande.”¹¹

Den skrivna texten har en mycket stark auktoritet, speciellt för vuxna – som praktiskt taget alltid söker en förklarande text när de ställs inför bilder. När barn och vuxna tillsammans ska läsa ordlösa bilderböcker krävs att vuxna ställer om sig och aktiverar sin fantasi på samma sätt som barnen för att tillsammans skapa meningen. Det uppstår en situation där maktförhållandet jämnas ut och delaktigheten sker mer på lika villkor mellan barn och vuxna. Nikolajeva och Scott skriver: ”Bilderböcker ger en speciell möjlighet för jämlik relation och samarbete mellan vuxna och barn. Bilderböcker stärker barn gentemot vuxna så att de blir mer jämställda i kommunikationen kring bilderboken eftersom barns förmåga att ta emot och sälla visuella detaljer ofta är överlägsen vuxnas.”¹²

9 *Picturebooks*, s. 93

10 *Visual Journeys Through Wordless Narratives*, Evelyn Arizpe, Teresa Colomer, Carmen Martinez-Roldan, 2014

11 *The Nature of Picturebooks*, Children reading pictures, Interpreting visual texts, s 20-23, Evelyn Arzipe and Morag Styles (2003)

12 *The nature of Picturebooks*, Theories about visual texts and readers s. 20- 21

Att ”läsberätta” är en läsart som ofta rekommenderas vid bokläsning för små barn. Att läsa en ordlös bilderbok är ett gå ett steg till; när ingen text finns måste läsarna ta över och fylla i den författarröst som saknas.

2.3 Silent Books och språkinläring

”Immigration är en global företeelse som ständigt pågår och skolor och lärare världen över måste kontinuerligt finna nya sätt att arbeta med ett ökande antal immigrantelever, flyktingar och asylsökanden. Språk och litteracitet är grundläggande för inkludering i en ny kontext, men grunden måste läggas i omgivningar där barnen känner sig trygga att utvecklas i en ny miljö och för att kunna öppna sig för interkulturellt utbyte.”¹³ Det skriver Evelyn Arizpe i boken *Visual Journeys through Wordless Narratives*, en bok som utforskar hur boken *Ankomsten* av Shaun Tan och andra ordlösa berättelser kan vara ett stöd för immigrantbarns möjligheter att bearbeta sina upplevelser och utveckla sitt språk.

Arizpe menar att många ansträngningar har gjorts för att snabba på inlärningsprocesserna när det gäller mer formella faktorer som läroplaner, kurslitteratur mm., men att lite utrymme har lämnats åt fantasi, kreativitet och inkludering av barnens egna erfarenheter. Hon menar att möjligheten att använda visuellt material är en mycket lite utforskad möjlighet, trots att vi lever i en värld där barns visuella upplevelser har stort inflytande på deras vardag. Dessutom är många visuella uttryck gemensamma, oavsett var i världen vi bor. Skönlitterära bilder och berättelser skapade med lekfulla intentioner är intressantare och ger bättre grund för djupare reflektioner och tolkningar än material som är skapat i pedagogiskt syfte, tycker Arizpe. Nutida bilderböcker är komplexa och arbetar med uttryck som ironi, metafiction och intertextualitet, vilket innebär möjligheter till avancerade tolkningar och reflektioner omkring komplicerade saker.¹⁴

3.0 Praktiskt arbete med Silent Books

3.1 Introduktion till intervjuerna

Flera av de intervjuade har berättat om sitt arbete i den Facebookgrupp som Ibby Sverige initierade i samband med att projektet startades 2015. De kommuner där intervjuer har genomförts är Knivsta, Jönköping, Nässjö och Sundsvall.

De flesta intervjuerna är gjorda med pedagoger och bibliotekarier som vänder sig till förskolebarn. Men bibliotekarien som arbetat med personer med afasi säger – lika väl som man kan använda Silent Books för att erövra ett nytt språk borde man kunna använda det för att återerövra ett språk man har förlorat. Förskollärarna understryker att metoden är bra även för svensktalande barn som inte är vana att bli lästa för eller umgås med litteratur.

Det mest omfattande avsnittet handlar om att arbeta med förskolebarn och det grundar sig på tre intervjuer som gjorts med biblioteks- och förskolepersonal i

13 Evelyn Arizpe, *Visual Journeys Through Wordless Narratives*, 2014, s. 2

14 Evelyn Arizpe, *Visual Journeys Through Wordless Narratives*, 2014, s. 3

Knivsta och Sundsvall. I Sundsvall hade förskolorna uttalad inriktning mot barn med annan språklig bakgrund, medan förskolorna i Knivsta var ”vanliga” förskolor. Den barnbibliotekarie som introducerade Silent Books i Knivsta arbetar själv med sexårsgrupper inbjudna till biblioteket, hon berättar om sitt arbete och varför hon blev intresserad av Silent Books i påföljande kapitel.

Regionbibliotek Region Jönköpings län arbetar med Silent Books med ett integrations- och/eller tillgänglighetsperspektiv för att ge ingångar till språk och läsning för särskilda målgrupper. De har anställt en projektledare för Silent Books som tillsammans med bibliotekarier följt en grupp med personer med afasi på Tabergs bibliotek utanför Jönköping, och en grupp med gymnasiesärskoleelever från Brinellskolan i Nässjö.

Den avslutande intervjun handlar om att arbeta med nyanlända kvinnor och det är Rose-Marie Lindfors, berättare och dramapedagog med bred erfarenhet av Silent Books, som delger sina erfarenheter.

3.2 Förskolan, Sundsvall

Intervjuade:

Lo Ek, bibliotekarie, teamledare för integrationsfrågor, Sundsvalls stadsbibliotek

Ewa Thurffjell, biblioteksassistent, närbibliotek och uppsökande mot personer med funktionsvariationer, Sundsvalls stadsbibliotek.

Hur fick ni kännedom om Silent Books?

Lo Ek hade läst om Silent Books på Internet, bland annat via Ibby-bloggen, hon blev intresserad och laddade ner handboken. – Planen var att starta våren 2017 på asylboenden men de hade redan – eller höll på – att avvecklas. Eftersom vi i första hand ville rikta oss till barn så ändrade vi inriktningen från asylboenden till förskolor i mångspråkiga områden. Lo kontaktade sin enhetschef och frågade om de kunde köra igång. Sundsvalls bibliotek jobbar i fyra olika team och teamet för integration, språk och arbetsmarknad började planera för Silent Books. Teamet bestämde sig för att arbeta med Silent Books på mångspråkiga förskolor i stället, dvs förskolor i områden med många barn med olika språklig bakgrund. – Då kan samarbetet bli mer långsiktigt, konstatera Lo. Det var speciellt en förskola som inriktat sig på mångspråksfamiljer som de tog kontakt med först. Projektet startade hösten 2017, och nu är tre förskolor igång.

– Det kändes bra att kunna visa förskolorna hur de kunde jobba med språket, tycker Ewa. Man ser att barnen börjar prata och berätta saker utifrån böckerna.

– Det har varit spännande att se hur det har utvecklats. Vi hade inte kunnat räkna ut hur böckerna skulle användas, vilka frågor som kunde ställas etc. Barnen såg helt andra saker än vi.

Målgruppen

Barnen på förskolorna är i åldrarna 4 – 5 år och grupperna de jobbat med har bestått av 4 – 5 barn per ledare/bibliotekarie.

– De kan inte vara för små om de ska kunna delta, de måste kunna prata säger Ewa.

Den språkliga bakgrunden bland barnen är väldigt olika, det är många språk och många språkliga nivåer.

Syftet

Det var att främja språket med hjälp av kommunikation. Ett annat starkt motiv har varit att stärka barns egen kreativitet.

Ewa och Lo tycker att barn

nuförtiden blir så matade med intryck att den egna kreativiteten kvävs. Lo nämner mobiler, Ipads, datorer mm. Så en viktig tanke har varit att försöka aktivera barnen att *själva* berätta. Det ska inte hela tiden vara vuxna som läser. – Det är viktigt att få barnen att *våga* bli berättare och att kunna använda sin fantasi, säger Ewa.

” Det är viktigt att få barnen att våga bli berättare och att kunna använda sin fantasi

Vilken bok jobbade ni med?

– *Var är tårtan* av Thé Tjong Khing för att den kändes glad och positiv. Det var viktigt då de inte visste vilka trauman och upplevelser barnen hade med sig. Att det handlade om förmänskligade djur trodde de också underlätade. Det är en bok med många olika nivåer och handling på flera olika plan. Farhågorna att det skulle bli tyst som de hade från början besannades inte alls. Det blev snarare så mycket kommentarer från barnen att man kunde ha behövt spela in för att fånga upp allt.

En erfarenhet från arbetet med *Var är tårtan* är att det hade räckt med färre uppslag.

– Vi hade kunnat prata hur länge som helst om dem, säger Lo. Man behöver inte ha som mål att ta sig från första till sista sidan.

Ewa och Lo tror att det har stor betydelse för resultatet hur boken man jobbar med är upplagd. *Var är Tårtan* har många parallella händelseförlopp och ger upphov till många infall och idéer. En annan bok kan ge ett annat resultat. De tror egentligen att det är bra att inte försöka skydda barnen genom att välja bara glada, roliga böcker. Lo menar att vi kan ha förutfattade meningar om vad barnen tycker är hemskt och tungt. Men det är en svårighet om man som bibliotekspersonal kommer sällan till förskolan. Då behövs det att pedagogerna som alltid är där kan fånga upp frågorna med barnen.

De efterlyser fler Silent Books med många olika berättelser och teman, eftersom förskolorna arbetar med teman hade det varit bra om det funnits.

Arbetsätt

Ewa och Lo åkte ut tillsammans till förskolorna. – Första gången pratade vi om halva *Var är tårtan*. Efteråt fick alla måla tillsammans för att bearbeta berättelsen. Sen kopierade vi de första sex uppslagen och lämnade kvar dem på förskolan för ytterligare bearbetning.

– Nästa gång kom vi en vecka senare och gick igenom resten av boken. Vi tänkte först ha två grupper om 8 stycken barn, men det blev för stor grupp. Sedan jobbade vi med fyra, fem barn var. Men när vi ritade efteråt kunde alla vara tillsammans.

Samarbete med förskolan

– Biblioteket tar emot förskoleklasser, berättar Lo. – Mobibblan (mobilt bibliotek) åker till förskolor men hur mycket samarbete man har beror lite på vilket bibliotek/närbibliotek det rör sig om. Några närbibliotek har mini-bio, små föreställningar och andra har mer besök med mer traditionell utlåning av böcker. Det beror lite på närbibliotekets placering, området och personalstyrkan. När det gäller Silent Books har vi bara "gått på" de förskolor som ligger i de områden som vi har prioriterat.

Hur presenterade ni boken?

– Vi hade ett exemplar av *Var är tårtan* i varje grupp. Vi tittade tillsammans och gick fram och tillbaka i boken för att följa upp vad som hände. När vi slutade mitt i boken första gången hade vi en "cliffhanger" (en liten gris är på väg att ramla ut för ett stup i bilden). Vad tror ni hände? Det var utgångspunkten för barnens målande sedan.

Resultat

Barnen blev stimulerade och var väldigt aktiva. Den förväntning som Ewa och Lo hade från början var att man tillsammans skulle titta på bilderna och sen återberätta händelseförloppet med hjälp av frågor som de förberett. Men det fungerade inte så visade det sig. – Det kom jättemycket tankar och kommentarer från barnen och det gick inte att få ihop till bara en berättelse. Det kräver att man är närvarande och aktiv själv som pedagog.

En flicka hade svenska som modersmål. Hon var i vanliga fall väldigt blyg och vågade inte säga så mycket, men i detta sammanhang var det hon som pratade nästan mest, vilket förvånade pedagogerna. Lo tror att det berodde på att det var så fritt och att barnen får så mycket utrymme till eget berättande.

Förskollärarna hade väldigt lätt att ta till sig metoden, de kände igen sig och hade förförståelse för sättet att jobba. – Det var intressant att se hur pedagogerna reagerade och vad de tolkade in. Jag lärde mig mycket av pedagogernas idéer om hur man kunde jobba. De hade olika förhållningssätt, säger Ewa. Lo tror att det tilltalade pedagogerna att det inte fanns något rätt och fel. – Man kan jobba med det som passar en själv eller barngruppen och med det som boken ger impuls till, säger Lo. Det har också varit skönt att förskolorna kan lägga det på den nivå de vill, de kan till exempel ta bara ett eller två uppslag från boken om de vill. Det är inte bara den vanliga lästunden, det är ett sätt att jobba med språk och bild som kan ge en annan infallsvinkel.

Tror ni att det kan vara avskräckande att det kan vara så fritt? Kan man bli förvirrad och undra hur man ska göra? – Det är inbjudande tror Lo. – De här pedagogerna har varit vana att jobba språkutvecklande med barnen, menar Ewa. Avgörande är barnens ålder och andra förutsättningar. Det går inte att säga: så här gör man. Det måste finnas flexibilitet.

Avslutande frågor:

Vilken betydelse har Silent Books haft för er i er profession?

Både Lo och Ewa betonar vikten av att stimulera fantasin och inspirera till eget skapande. Det är nog den viktigaste orsaken till att de vill använda Silent Books. Lo har alltid varit intresserad av sån litteratur som givit möjligheter till att själv vara med och forma berättelsen.

Ewa har alltid tänkt att man skulle kunna jobba utifrån bara bild i sitt tidigare arbete med barn. När Silent Book-idén kom bekräftade den hennes tidigare erfarenheter och det blev som en aha-upplevelse.

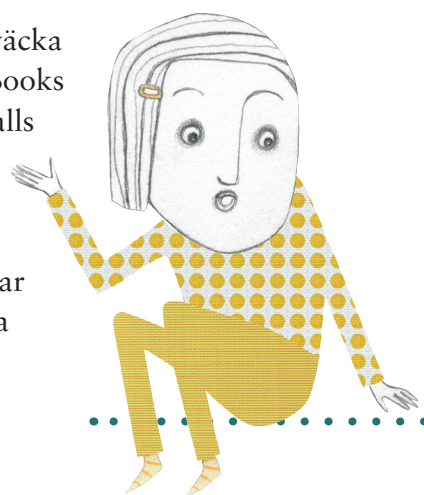
Hur kan ni använda Silent Books i det fortsatta arbetet, ser ni utvecklingsmöjligheter?

Påsar med Silent Books har iordningsställts som förskolorna kan fortsätta jobba vidare med när bibliotekarierna varit på besök. Det är fyra – fem böcker i varje påse och handboken. – Handboken¹⁵ ger en bra bakgrund till vad Silent Books är, och har också boktips och aktivitetstips.

– Nu har jag börjat tänka att man kan använda andra bilderböcker och stryka över texten, säger Lo. Vad händer om vi tar bort texten, blir det den bok som författaren tänkt sig eller blir det något annat. Det vore spännande att se. Men det borde finnas många fler Silent Book titlar.

En plan för framtiden är att starta en kvinnogrupp för analfabeter. Där skulle Silent Books kunna vara ett alternativ. Kvinnorna kanske har det muntliga berättandet med sig från hemlandet och berättandet kan inspireras.

Eva och Lo ser arbetet med Silent Books som ett sätt att väcka liv i samarbetet med förskolan. – Vår tanke är att Silent Books ska bli ett arbetssätt tillsammans med förskolan i Sundsvalls kommun säger Lo. I år står det i verksamhetsplanen att de ska jobba med Silent Books i fem olika områden i Sundsvall under 2018 – så det målet kan redan sägas vara nått. – Vi försöker också nå de förskolor som inte har ett bibliotek i sitt närområde, men som nås av vårt mobila bibliotek. Alla ska ha tillgång till böcker på alla sätt.

15 www.ibby.se/2016/03/22/silent-books-nu-finns-handboken-har/ »

3.3 Förskolan, Vretens förskola, Sundsvall

Intervjuade:

Ann Nordlund, förskollärare, internationell avdelning.

Marianne Olofsson, förskollärare internationell avdelning.

Vretens förskola och målgruppen

På Vreten har man tagit emot barn med annat modersmål än svenska sedan början av 90-talet. Det finns 4 avdelningar varav 3 är internationella. Internationell avdelning betyder att de bara tar emot barn med annat språk än svenska. Barnens språkliga nivå varierar väldigt mycket. – Det finns barn som är födda i Sverige med utländsk bakgrund och barn som kommit som 5-åringar, säger Ann. Hon menar att den internationella förskolan fungerar väldigt bra. – Man har kunnat jobba ganska likvärdigt mot både föräldrar och barn. Ingen har någonsin känt sig annorlunda eller sämre då alla har varit nya. Det finns väldigt förståelse även bland barnen; man skrattar inte åt nån som inte kan eller förstår. Man har tätt samarbete med tolkar och modersmåls lärare.

Marianne Olofsson berättar – Det är ett socialt utsatt område och de få svenska barn som går här kommer ofta från familjer där föräldrarna saknar gymnasial utbildning. Vårt arbetssätt gynnar även de barnen. I början av 2000-talet bedrevs mycket utvecklingsarbete på Vreten. Man bjöd in föreläsare, åkte på studiebesök och läste. Med hjälp av Myndigheten för skolutveckling blev Vreten en så kallad *språkförskola*. – Vi har en bra gemensam värdegrund på förskolan som genomsyrar all verksamheten. Alla har samma värde, och klimatet är mycket tillåtande. – En annan viktig grund är att vi anser att pedagogerna är det viktigaste verktyget, därför är det så viktigt med utbildning, menar Marianne.

Kommentar till handboken; det är bra inspiration även om det inte är en regelrätt metodbok.

Hur fick ni kännedom om Silent Books?

Bibliotekspersonalen kom ut och berättade för barnen. – De var två stycken som höll upp böckerna, och de var så tillåtande och fick igång *alla* att prata. – Om jag hade varit ledare så hade jag velat ha mera ordning och få dem att prata en och en, säger Marianne, som menar att hon fick en tankeställare.

Förskolepersonalens arbetssätt med mångspråkiga grupper gav dem förmodligen förförståelse för hur man kan använda Silent Books.

Syfte

De trodde framförallt att det skulle vara stimulerande för språket. Böcker, läsning och språkutveckling ser de som *mycket* viktigt.

Vilka böcker har ni använt?

De fick ett urval från biblioteket som de valde ur. Bägges favorit är *Var är tårtan* av Thé Tjong Khing. – Det är den bok som barnen oftast valt säger Ann. De uppskattar det associativa berättandet i kombination med den röda tråden, de starka färgerna och humorn. Ann använde också *Snögubben* av Raymond Briggs och *Flotsam* av David Wiesner. Marianne nämner *The Treehouse* av Marije & Ronald Tolman.

– Det får inte vara för mycket myller i bilderna tycker Marianne apropå *Where is Waldo* av Martin Handford, då blir det för oroligt och svårt att hålla ihop. Men mycket hänger på hur vi presenterar det, vi har stor möjlighet att påverka det.

Metod

På internationell avdelning krävs ett speciellt sätt att jobba då. Alla som jobbar talar hela tiden svenska med barnen. Man får vara väldigt konkret, använda mycket bilder och använda ganska korta meningar. Det går inte att ge för mycket direktiv eller instruktioner. – Man måste hela tiden visa vad man menar. Allt som sägs måste konkretiseras.

Angående böcker och läsning säger Ann: – Vi kan inte läsa kapitelböcker för våra barn då skulle vi tappa dem direkt. Det gör att vi är vana vid det här sättet (som Silent Books innebär). Vi är vana att prata mycket till dom bilder som finns.

Marianne har haft 4 – 5 åringar. De får välja en bok som de berättar tillsammans. Sedan ritar de och när de ritat kan pedagogerna få syn på hur mycket barnen har förstått av berättelsen. Om de ritat Spiderman så vet man att de *inte* har hängt med. Ritandet är också som ett återberättande.

Ann berättar om en stor vägg där de sätter upp bilder som barnen ritat. De grupperar barnens bilder runt en bild ur boken. Det stimulerar berättandet långt tid efteråt.

Både Marianne och Ann vill jobba med boken som medium, inte med skärm eller digitalt på annat sätt. – Det är en metod som känns naturlig och inte konstig på nåt sätt.

Resultat

– Det kändes krävlöst på nåt sätt. Det kändes inte som att det fanns nåt rätt eller fel. Alla kunde bidra med det dom såg – säger Marianne. Det är ett tillåtande arbetssätt och väldigt stimulerande för fantasin.

Marianne: – Barn kan ju få roller. Några fattar snabbt andra inte. Men här kunde alla bidra oavsett vilken roll de har i gruppen. När barnen har så olika språknivå är det ändå möjligt att bidra med det man ser. Frånvaron av text, som är väldigt styrande, är på något sätt befriande och personalens roll blir mindre accentuerad.

Både Marianne och Ann blev förvånade över att barn som i vanliga fall inte var så aktiva blev aktiverade av att delta i berättandet av de textlösa bilderböckerna. – De som pratade minst i vanliga fall var mest aktiva under bokstunderna säger Ann och berättar om två pojkar som levde upp och berättade både när gruppen var samlad och sedan när barnen fick rita. Den ena av dem vill i vanliga fall aldrig vara med på högläsning eftersom han inte förstår så bra. Nu blev det mer på hans villkor.

Vad är det egentligen för skillnad jämfört med att läsa en vanlig bilderbok? Text är styrande och ger personalen en mer uttalad roll. Tolkningarna blir mer bestämda när det finns text som säger hur det faktiskt var. Det är så styrande med text. Mycket beror också på hur man framställer det som pedagog.

Samarbete

De samarbetar tex med logopedier och modersmåls lärare, men också med bibliotekspersonalen, lånar böcker på olika språk mm. De uppskattar mycket initiativet från biblioteket att komma och berätta. – Bibliotekarien presenterade böcker för barnen och förskolepersonalen deltog också. Deras sätt att släppa samtalet fritt och låta hela gruppen delta på en gång kändes inspirerande, tycker Marianne, jag hade nog styrt det mycket mer.

Avslutande frågor:

Vilken betydelse har Silent Books haft för er i er profession?

Marianne: – Det är ett bra komplement. Materialet känns nytt och inspirerande.

Hur kan ni använda Silent Books i det fortsatta arbetet – ser ni utvecklingsmöjligheter?

De säger bägge att de gärna fortsätter att använda Silent Books som ett verktyg i sitt jobb. – Det har väckt stort intresse bland de övriga förskollärarna som inte deltagit i projektet, menar Ann.

3.4 Förskolan, Storkens förskola, Sundsvall

Intervjuad:

Christina Häggmark, förskollärare, mångkulturell förskola

Hur fick du kännedom om Silent Books?

– Vi blev tillfrågade under förra våren om ett samarbete med biblioteket. De kom till oss och vi hade två grupper med fem – sex barn i varje grupp. De läste *Var är tårtan* av The, Tjong-Khing. Barnen var intresserade och de följde upp med för att rita efteråt. Bra samarbete. Jag deltog hela tiden i arbetet. Under det här halvåret har vi fått låna två bokkassar.

Berätta lite om din arbetsplats!

– Vi är en mångkulturell kommunal förskola i Sundsvall med åldrarna 1 – 5 år. Vi har fem avdelningar. Området har mest hyreslägenheter, en del villor och bostadsrätter.

Vi jobbar mycket med språk, har sagotema som temaområde.

Berätta om målgruppen du arbetat med.

– Vi har barn med olika modersmål, (arabiska, kurdiska, somaliska, dari, persiska, tigrinja, kirundi, finska, engelska, urdu, pashto m.fl.) Men de flesta av barnen pratar också svenska om än i olika grad. Ibland får vi barn som endast pratar sitt modersmål. Ett rätt så socioekonomiskt tungt område. Vi har haft med biblioteket

på föräldramöten för att ”peppa” föräldrar att besöka biblioteket eftersom många av barnen inte har böcker hemma.

När jag själv har jobbat med barnen efter vårt samarbete med biblioteket har jag bara haft två barn åt gången. De böcker vi fick i vår första lånade bokpåse var ganska avancerade. Därför läste jag med de äldsta barnen.

Jag har i första hand läst med barn som har någon form av stödbehov. Det har varit socialt, språkligt och barn som i sin utveckling är i behov av stöd.

Vad var syftet med att arbeta med Silent Books ?

– Jag blev intresserad efter samarbetet med biblioteket. Vi vill ju att barnen ska utveckla sin språkliga förmåga att uttrycka sig, då tyckte jag att böckerna var till hjälp för det. Att fritt kunna berätta om vad de såg på bilderna. Att utifrån varierande grad av svenska språket kunna följa en berättelse. När det inte finns en skriven text, finns det inget förutbestämt vad man ska säga till bilderna. Ett bra komplement till övriga läseböcker.

Vilken bok/böcker jobbade du med?

– Den bok som barnen fastnade för i vår första påse var Becker, Aaron: *Resan*.

Den fascinerade barnen och de tog gärna fram den, tittade tillsammans med andra barn på bilderna och satt i soffan och berättade sagan för de andra barnen. Just den med kritan tyckte de var spännande. Jag valde den för att det var den bok som var lämpligast för femåringarna och hade spänning i sin handling vilket också gjorde den intressant och lockade barnen att prata. Där fanns många ord att lära också.

Snögubben av Briggs, Raymond var barnen intresserade av men det var svårt med så många rutor i serieform. Då måste man peka och styra deras tittade för att få sammanhang annars tappade de bort handlingen. Men den snögubbe-historien hade vi med i vardagen ibland och pratade om vad snögubben och pojken gjorde.

I den andra boken vi fick låna fanns boken *Zoom* av Istvan Banyai. Den valde jag ut till en pojke med som har behov av stöd i sin hyperaktivitet. Den upptäckte vi tillsammans och vi tyckte den var intressant. Vi läste den både framlänges och baklänges. Det var spännande att se när det blev större och mindre. Vi lärde oss förstora och förminska. Bra med en sida i taget att titta på. Han visade också boken för andra barn och vuxna. Vi fick tillbaka boken *Var är tårtan* av The Tjong-Khing i andra boken. Jag lämnade den på avdelningen där vi samarbetat med biblioteket. De barnen kände genast igen boken och satt och tittade i den och pratade med varandra om vad de såg. Den boken har varit den bästa för våra åldrar på förskolan. Där finns så mycket roligt att följa.

Metod:

– Vi har suttit i lugn och ro för att inte bli störda. Barnen har getts tid att titta på bilderna och vi har tillsammans funderat på vad vi sett på bilderna. Ibland har barnen fått styra och visat. T.ex. En flicka med autism fastnade i boken *Stockholm vimmelboken* av Judith Drews för hästen Lilla gubben som bajsade på flera sidor. Den boken var väl rörig. I *Winterwimmelbuch* gick det bättre för henne att följa skeendet. Hon hämtar gärna boken och tittar i den. Där finns massor av ord att lära.

Andra gånger har jag styrt in barnet på vad som händer på bilderna. Jag har ställt mer eller mindre utmanande öppna och slutna frågor till barnen.

När vi har tittat i boken en gång brukar jag sätta den i fönstret på avdelning så att barnet kan hämta den och titta när de vill. Sedan läser vi den igen flera gånger. Jag benämner saker och skeenden i boken och upprepar det på så sätt flera gånger för att förstärka nya ord.

Vi har inte ritat och skapat till böckerna nu under denna vår.

Jag har inspirerat barnen att berätta och visa böckerna för de andra barnen.

Resultat för målgruppen

Hur reagerade målgruppen (var de intresserade, pratade de etc)?

– Ja de har varit intresserade. Även om barnen inte har så god svenska så har de kunnat följa med i händelserna och känt sig delaktiga.

Märker du resultat efteråt (intresse för böcker, påverkan på språket etc)?

– Det fina är att de sitter och berättar ur böckerna för varandra. Det ger barnen självförtroende och en träning att lyssna på varandra. Nya ord lärs också in.

Hade målgruppen litterär erfarenhet sen tidigare?

– Ja vi läser mycket och böcker finns tillgängligt på alla avdelningar.

Uppnådde ni ert syfte?

– Ja, men jag ser det som att vi har fått lära oss ett nytt sätt att använda böcker, det är något vi tar till oss och kan använda framöver. Vi kan också tänka på det när vi besöker biblioteket, att det kan finnas andra böcker vi kan använda på samma sätt.

Avslutande frågor:

Vilken betydelse har Silent Books haft för dig i din profession?

– Jag har lärt mig ett nytt sätt att använda böcker och berättande och jag ser gärna att vi kommer att fortsätta använda liknande böcker i någon form. Har upptäckt användandet med bl.a. barn som kommer till oss utan det svenska språket och barn som inte orkar höra det lästa språket utan hellre berättar tillsammans med en vuxen. I samarbete med modersmållärarna.

– Många av böckerna vi har fått låna har varit väl svåra för de yngre barnen. 4 – 5 år och mest 5 år har passat till böckerna. Jag ser gärna att vi kan hitta böcker som passar från tre år också eftersom vi jobbar mycket med språkutvecklingen då.

3.5 Förskolan, Knivsta

Intervjuade:

Sofia Eriksson, arbetslagsledare och ikt-pedagog på Västra Ängby förskola. Mest svensktalande barn på förskolan.

Monica Millestu Persson, Tallbackens förskola där det går 22 barn som talar 11 språk, förutom svenska även franska, arabiska, albanska bland annat.

Hur kom ni i kontakt med Silent Books?

Bägge har kommit i kontakt med Silent Books via biblioteket som ordnade en eftermiddag med dramapedagog Rose-Marie Lindfors från Skellefteå. Hon berättade om hur man kan använda böckerna och hur man kan jobba med berättelser. Biblioteket gjorde i ordning två väskor med Silent Books som förskolorna fick låna.

Vilka böcker jobbade ni med?

Monica prövade först *Var är tårtan* thé Tjong-Khing, och *Simbassängen* av Jihyeon Lee på sin dotter och tyckte det gav mersmak. *Resan* av Aaron Becker har både Sofia och Monica jobbat med. Monica har läst en bok som hette *Om en dröm*, Glenda Sbürelin, som var för svår. Monica tyckte att bilderna inte återgav nån begriplig handling och därmed inte gick att återberätta.

Hur gjorde ni?

Monica tog foton av *Resan* av Becker med sin Ipad och projicerade upp den på väggen. I gruppen var det 5 – 6 barn. – Min tanke var att jag skulle återberätta bilderna först med hjälp av barnen, så skulle de sedan berätta själva. Men barnen var aktiva direkt, upptäckte detaljer i bilderna och undrade bland annat vad saker hette. – Jag har också varit som en samtalsledare och ställt frågor till barnen som gjort dem delaktiga i berättelsen. Jag har också återberättat böckerna för hela gruppen med hjälp av storbild.

Sofia lät barnen bläddra och välja bok först. Sen hade hon dialog med varje barn om vad de såg och upplevde och skrev en text om det. Barnen återberättade sin valda bok för de andra barnen med hjälp av den text som Sofia skrivit. – Vissa berättelser har varit väldigt långa och andra väldigt korta. Tanken är att barnen ska få rita utifrån de texter som Sofia och barnen producerat. – Det ska bli intressant att se vad de kommer ihåg, om de gör helt nya berättelser eller hur det blir, säger Sofia. Att arbetssättet blev sådant berodde delvis på att de inte hade tillgång till biblioteksböckerna som måste lämnas tillbaka.

Syftet

– Att få barnen att berätta, säger bägge två. Sofia jämför med vad de gjort i övrigt när de jobbat med sagotema och tycker det är positivt att barnen får berätta själva när de jobbar med Silent Books. – Det de återberättar är väldigt mycket inspirerat av deras egen vardag, säger Sofia. Man märker att de lägger in olika saker beroende på vad de har gjort för erfarenheter. Därför skulle det vara roligt att jobba bara med en bok och se hur de olika barnen tolkar den.

Resultat

– Det har varit lätt att fånga barnen säger Monica. Speciellt när jag har projicerat bilderna på väggen. *Är det för att det är lätt att fånga dem med en bild tror du?*
– Ja och för att det inte är självklart vad berättelsen handlar om. Det blir som en uppmaning att berätta när det inte finns nån text.

Det är lättare att fånga barn som inte är så intresserade av böcker med Silent Books

– Det händer så mycket i bilderna, mer än i andra bilderböcker, säger Sofia. Barnen har varit väldigt inne i böckerna och är väldigt fokuserade. Kanske måste de vara så när det inte finns någon text.

– Det är lättare att fånga barn som inte är så intresserade av böcker med Silent Books, tycker Monica. Det kan vara att det inte finns någon text och att det därmed finns en frihet att lägga till själv.

Sammantaget tycker bägge att Silent Books är aktiverande och engagerande och att de främjar språkutveckling och eget berättande. Sofia och Monica understryker bibliotekets roll som inspiratör. Det var genom att biblioteket ordnade studiedagen och ställde i ordning bokpåsarna som de kom igång. Barnbibliotekarien har också återberättat Silent Books för barngrupper när förskollärarna varit där och på så vis inspirerat.

Vilken betydelse har Silent Books haft i er profession?

– Om man vill fånga många barn är det perfekt att projicera Silent Books på väggen. Men det gäller att välja rätt bok med en tydlig historia menar Monica.

Kommer ni att använda Silent Books i framtiden?

Sofia: – Ja, det kommer jag absolut att göra. Men det vore bra att ha dem tillgängliga hela tiden.

Monica: – Jag kommer också att jobba vidare med dem. När jag har fotat böckerna så finns de ju kvar.

3.6 Sexårsgrupp, Knivsta

Intervjuad:

Tove Frankow Crivellaro, barnbibliotekarie, Knivsta

Hur fick du kännedom om Silent Books?

Tove har ett särskilt intresse för Italien och hade läst om Lampedusa-projektet på nätet men också följt Ibby Sveriges arbete. Hon kom också i kontakt med Silent Books genom sitt arbete som inköpare på Knivsta bibliotek och funderade på hur böckerna kunde användas. De titlar som särskilt väckte hennes intresse var Aaron Beckers böcker (*Resan*, *Kartan* och *Återkomsten*), *Simbassängen* (Ji Hyeon Lee), *Fröet* (Jennie Ekström), *Pojken och huset* (Maja Kastelic) och *Limpan är sugen* (Eva Lindström).

Tove bestämde sig för att göra i ordning temaväskor med textlösa bilderböcker till förskolorna. För att sprida idén sökte hon via Ibby Sverige någon som kunde berätta om Silent Books för förskolepedagogerna. Rose-Marie Lindfors, dramapedagog från

Skellefteå, kom. Rose-Marie är väl bekant med Silent Books, och använder själv textlösa bilderböcker för språkutvecklande arbete med olika målgrupper, bland annat svenska för invandrare. Hon är också författare till handboken som Ibby Sverige tagit fram. Intresset var inte överväldigande – 2 av 26 förskolor kom på workshopen. Men några som var riktigt intresserade satte igång och idén har sedan spritt sig. I höstas startade Tove en nätverksgrupp med förskolorna som underlättar kunskapsspridning. – Kanske går det att ordna en ny workshop längre fram, hoppas Tove.

Knivsta bibliotek i Knivsta kommun

Knivsta ligger på 45 minuters pendlingsavstånd från Stockholm och ca 10 minuter från Uppsala. Biblioteket är nytt, byggt 2012. Biblioteket ligger väldigt centralt och folk hittar hit. – Många av kommunens kulturaktiviteter för barn och barnfamiljer finns här, menar Tove. Det är 18 000 invånare i kommunen och utbildningsnivån är relativt hög. Det är medelklassfamiljer som pendlar och de har ofta många barn.

Målgruppen

Biblioteket har tidigare haft kortare sagostunder för sexårsgrupperna, men Tove ville ha någon form av berättarstund, – Jag ville inte läsa rätt upp och ner och inte heller berätta sagor. Ibland sprider sig en viss oro bland barnen vid första biblioteksbesöket: – Men jag kan ju inte läsa, funderar de. När man berättar en Silent Book tillsammans kan alla vara med och det är viktigt att få barnen att känna att de kan vara med, menar Tove. Sexåringar är tillräckligt stora för att kunna prata och resonera, men ändå ganska små. – Och det är så bra med Silent Books när man bara träffar barnen en gång, säger Tove, en berättelse går att klara av på en gång.

Syfte

Tove strävar efter att alla barn skulle känna sig delaktiga, och kunna vara med. – När vi tillsammans skapar en berättelse blir det en mer jämlik berättelse. Jag sitter inte inne med alla svaren utan vi hjälps åt. Jag vill visa på berättelsens magi.

” När vi tillsammans skapar en berättelse blir det en mer jämlik berättelse

Vilka böcker har du använt?

– *Pojken och huset* är en ganska linjär berättelse som är tydlig och känns trygg. *Simbassängen* är en fantastisk berättelse, jag tvekade i början då den kändes mer avancerad, men den funkade jättebra. De böckerna inbjuder i högre grad till fria associationer än till exempel *The Lion & the Mouse* där det finns en bestämd berättelsetråd som är svår att komma ifrån. – Det går inte att associera lika fritt som i de andra böckerna, men den var ändå rolig att använda då barnen blev så engagerade, bland annat i det stackars lejonet som fastnade i nätet. Det blev inte en berättelse så mycket, utan mera ett samtal om det som hände.

Metod

Tove börjar med att berätta för barnen om biblioteket och presenterar olika böcker; faktaböcker, kapitelböcker osv. Sen säger hon: – Nu ska vi läsa en bok och den är inte som andra böcker för det finns ingen text i den. Jag vet inte vad den handlar om, säger Tove till barnen, ni måste hjälpa mig att berätta om den. Och så börjar hon med ”det var en gång...” och så fyller de i. Rose-Marie Lindfors har introducerat en metod som innebär att man börjar bildläsandet med omkvädet ”det var en gång”, till exempel om berättelsen börjar med en bild på en pojke ”det var en gång en pojke – Vad hette han tror ni?” Barnen svarar kanske Oskar. ”Var bodde han?” Osv. ”Varje dag brukade Oskar...” om man använder det formatet kan man på slutet återberätta berättelsen. Slutligen tackar Tove barnen för att de hjälpte henne att berätta berättelsen.

Det är mycket olika hur olika berättelser fungerar att använda i grupp beroende på hur de är upplagda. Toves erfarenhet är att till exempel *The Lion & the Mouse* (Jerry Pinkney) är så precist berättad i bild att det inte går att fantisera fritt kring vad som händer, här gäller det mera att återberätta vad man ser.

Tove kan ha 10 – 18 barn, vilket är lite för mycket. Idealet är 8 barn tycker Tove. Som regel är de svensktalande, men tvåspråkiga barn finns också. De flesta grupper är relativt homogena. Tove använder bara den fysiska boken, hon använder inte skärm. Hon har funderat på att berätta sagor men känner sig inte bekväm med det. – Man har inte fått lära sig det säger hon. Det känns som väldigt kravfyllt att ha sagostunder, det ska vara så roligt, man ska dramatisera, det ska finnas rekvisita och vara som en show. Men att bara läsa rakt upp och ner känns också lite fattigt, det är roligt att kunna interagera lite grand.

För det mesta är barnen mycket pratsamma, men en gång har Tove haft en grupp som var väldigt tyst och inte gav något gensvar alls. Förmodligen beror det på pedagogerna som påverkar klimatet i gruppen mycket tror hon. – Det är viktigt att det är ett tryggt klimat, att barnen känner att de vågar och får.

Resultat för målgruppen

Barnen känner sig sedda, delaktiga och kompetenta, tycker Tove. Det känns också lätt att väcka intresse hos pedagogerna. Några blev snabbt nyfikna och tyckte att böckerna kunde vara användbara och intresset har ökat i Knivsta.

Om att läsa Silent Books jämfört med att läsa vanliga bilderböcker

– Det gäller att vara väldigt mycket med i stunden, där och då, säger Tove. Vuxna är väldigt textberoende, men barnen är vana att läsa bilder.

Det är stor skillnad på att läsa en bilderbok enligt gängse konvention – Den vuxne läser och barnet tittar på bilderna – och att aktivt tillsammans tolka en bildberättelse. Det är verkligen så att vuxna måste upp ur sin bekvämlighetszon när de ska tolka bilder tillsammans med barnen.

– Barnen kan ju briljera, menar Tove, de ser saker som jag aldrig lagt märke till vilket är väldigt kul. Barnen är också väldigt uppmärksamma på när det finns text som de inte förstår – vilket de ofta gör även i de textlösa bilderböckerna (till exempel utrop

eller djurläten som grrr!) Man är i regel så låst vid texten och berättelsen förväntas vara på ett visst sätt med en viss struktur. Barnen är också på väldigt olika nivåer och har olika erfarenheter vilket blir tydligt i samtalet.

Metodens betydelse för professionen och utveckling

Tove är glad att hon vågade testa och tycker det är roligt att använda textlösa bilderböcker som en ny metod. Flera gånger har det varit så att ett barn som varit lite stökigt och kanske upplevt biblioteksbesöket som tråkigt varit det barn som haft mest fantasi och haft mest att ge när de återberättat bilderna. – En del barn växer i den stunden. Det är så fint att det händer. Vissa går igång stenhårt och det är ingen hejd på dem. Vissa avvaktar mycket och bara lyssnar.

– Man får mersmak, man skulle vilja lära sig mera så att man kunde använda böckerna ännu mera medvetet. Jag skulle vilja ha dem på sagostund för 3 – 5 åringar, men den målgruppen är helt annorlunda och ger andra utmaningar. – Ska man återge boken så att det blir mera som en sagostund, eller låta det vara ett samtal. Frågeställningarna blir andra än för sexårsgrupperna och det handlar mera om språkutveckling med de yngre barnen. – Det ska vara enkla tydliga berättelser. *The Tree House* (Marije och Ronald Tolman,) fungerade inte, men det gjorde däremot *The Lion & the Mouse*. Med 3 – 5 åringar känns det också mera som att man vill koppla på en aktivitet efteråt och låta barnen rita eller måla, säger Tove.

En svårighet är att man inte vet vilka barn som kommer eller hur många som kommer när det är öppen verksamhet på biblioteket. Det kan hända att det kommer förskolebarn blandat med privata barn som inte känner varandra. Det är svårare att hantera en sådan grupp där barnen inte är trygga med varandra.

Tove tycker att det är viktigt att inte glömma bort att läsa Silent Books utan pedagogiska avsikter, bara för att få en läsupplevelse, – Man behöver inte alltid ha pedagogiska baktankar. Det finns mycket att upptäcka och det finns inget rätt och fel – Jag vill gärna hålla fast vid det villkorlösa läsandet på biblioteket understryker Tove.

”... vuxna måste upp ur sin bekvämlighetszon när de ska tolka bilder tillsammans med barnen

3.7 Personer med afasi, Taberg

Intervjuade:

Maria Sandström Låstberg, bibliotekarie Taberg/Jönköping

Karin Zätterman, ordförande afasiföreningen Jönköpings län

Elisabeth Magnusson, projektledare Silent Books, Regionbibliotek Region Jönköpings län

Fakta: Vad är afasi?

Afasi uppstår efter en förvärvad hjärnskada. Vanligtvis beroende på en stroke, men även tumörer eller traumatiska skador som trafikolyckor, idrottsskador och gatuvåld.

En person med afasi har varierande svårigheter med att tala, förstå tal, läsa och/eller skriva, men har ofta oförändrat intellekt. En del har svårt att känna igen siffror och att räkna. Närminnet kan också ha påverkats. Afasi är en osynlig funktionsnedsättning som ofta begränsar livet. Att ha svårt att kommunicera gör det besvärligt att vara delaktig i samhället på lika villkor som andra. Varje år får mellan 8000 till 10 000 personer afasi. Av dessa är cirka 35 procent i yrkesverksam ålder.

Källa: Afasiförbundets hemsida

Presentation av arbetsgruppen

Maria Sandström Låstberg är bibliotekarie och jobbar sedan 2011 på Tabergs bibliotek, 1,5 mil från Jönköping. Det är ett ensam bemannat litet bibliotek. Där träffade hon Karin som berättade hur det kan vara att ha afasi.

Karin Zätterman har själv afasi sedan 14 år då hon fick en hjärnblödning. Allt språk försvann så när som på fem ord, och hon kunde varken läsa eller skriva. Hon kom från början inte ihåg varken sitt eget namn eller sina barns namn. Men språket kom tillbaka successivt delvis med hjälp av träning tillsammans med en logoped. Karin tycker om att läsa och skrev mycket i sitt tidigare arbete. Nu läser Karin igen även om det är tröttsamt. Hon lyssnar på talböcker samtidigt som hon läser för att få hjälp på traven.

– Det är som ett arbete att läsa, jag får inget flyt. Karins skada sitter i bakre delen av hjärnan vilket innebär att det går lättare att få tillbaka språkförmågan. Karin understryker att personer med afasi har väldigt olika symtom och att det inte går att generalisera.

Elisabeth Magnusson, projektledare, är arbetsterapeut i botten och har bred erfarenhet av berättande i olika former, framförallt med utgångspunkt i bild och konst. Hennes erfarenheter av att arbeta med berättande med inspiration från bilder gjorde att hon tyckte att Silent Books kunde vara en bra utgångspunkt även för arbetet med personer med afasi.

– Det gäller att hitta nya vägar i hjärnan för språket och bilder kan ge oss impulser till att berätta om saker vi tidigare inte tänkt på.

Personer med afasi som deltar i gruppen

Karin Zättermann deltar både i planeringsarbetet och är med i målgruppen. Förutom henne deltar två män, en i 60-års åldern och en som är 70, samt en kvinna, 86 år. Den yngre mannen fick stroke 2009. Han har halva kroppssidan förlamad och tar sig fram med hjälp av permobil. Han beskrivs som en väldigt positiv person som lätt blir inspirerad – Och då går det lätt för fort och det tar lång tid att förstå vad han menar. Han är skärpt, har varit företagare, rallyförare, tränar nu varje dag på Friskis för att få upp rörligheten. Han har återfått sitt körkort så han kör bil. Den andra mannen som också varit företagare har väldigt svårt med talet. De två männen känner varann sen tidigare och kommer från samma ort i Finland. Kvinnan som har varit forskollärare, blev sjuk för endast några år sedan. Hon pratar mycket med många ord, men det blir ofta fel ord som kommer ut.

Hur kom det sig att ni började arbeta med Silent Books?

Maria Sandström Låstberg fick höra om Silent Books på bokmässan 2015 och tänkte att lika väl som man kan använda Silent Books för att erövra ett nytt språk borde man kunna använda det för att återerövra ett språk man har förlorat. – Jag har mina låntagare med mig hela tiden säger Maria – Silent Books har mest använts tillsammans med barn, men språk har ju ingen ålder så varför skulle det inte gå att testa på en grupp vuxna.

Maria tog kontakt med Regionbibliotek Region Jönköpings län som så småningom beslutade sig för att starta projekt där man använder Silent Books och personer med olika former av funktionsvariationer.

Arbetsgruppen konstituerades och en inbjudan skickades ut till länets afasiförening, där Karin Zättermann är ordförande. På inbjudan stod: ” det är i tystnaden du kan hitta språkets nyckel! Att tala utan språk är just vad en Silent Book gör. Alla kan läsa dem oavsett om man faktiskt kan läsa eller inte eftersom det är bilderna som talar. Hur just du tolkar bildernas berättelser beror bland annat på tidigare erfarenheter och kunskaper. Det finns inget facit – inget rätt eller fel – utan allt är rätt.”

Syfte och mål med projektet

Att utifrån ett tillgänglighetsperspektiv använda Silent Books som metod för att återerövra ett förlorat språk, att ge ingångar till språk och läsning.

– Att en grupp personer med afasi genom Silent Books som metod ska ha utvecklat sitt språk, läsning och modet och lusten att våga kommunicera.

– Att kunna använda Silent Books som metod för att nå särskilda målgrupper i bibliotekens dagliga läsfrämjande arbete.

Metod och arbetsätt

Gruppen träffades i ett rum på stadsbiblioteket i Jönköping och det var från början fyra personer med afasi som deltog. En valde att hoppa av under resans gång så vid de sista träffarna var det tre personer samt bibliotekarien och projektledaren. Första träffen var en introduktion till Silent Books och projektet samt en presentation av alla deltagare. Andra träffen var temat att berätta något trevligt som hänt sen sist och att kunna hitta en bild i någon av böckerna som gick att associera med det man pratade om.

– Vi använde Silent Books som ett verktyg för att inspireras av och använde bilderna som stöd när orden inte hittades eller kom fram, berättar Maria Sandberg Låstberg. Att man inte hittar rätt ord eller inte kan uttala det är just vad som kan inträffa när man har afasi. Det är också därför vi fick ändra vårt arbetssätt från att inledningsvis ha tänkt använda Silent Books mer traditionellt och berätta historien från pärm till pärm till att endast använda enskilda bilder ur böckerna. När man har afasi kan det också vara väldigt svårt att hålla i minnet vad en berättelse eller ett samtal handlar om samt att koncentrationsförmågan hos en person med afasi ofta kräver mycket mer energi och kraft. Var och en fick alltså vid varje tillfälle välja en bok och utifrån någon bild i den berätta något vilket visade sig vara det arbetssätt som fungerade för vår grupp. Så vi pratade aldrig tillsammans om samma bok vilket vi såklart hade kunnat göra men det hade också kunnat bli ”tvingande” då man inte själv fick inspireras av bilderna och välja vilket ämne man ville ta upp.

Gruppen har träffats fem gånger från november 2017 till april 2018. Böckerna har varje gång funnits tillgängliga och legat på bordet gruppen sitter runt. –Vi har valt att inte ha med anhöriga på våra träffar för att få var och en att helt lita på sin egen förmåga och det har nog varit mycket bra. Mod och trygghet är två nog så viktiga faktorer att ta hänsyn till i ett sånt här sammanhang. Därför är det också viktigt att inte gruppen blir för stor. Vår grupp på fyra personer samt Maria och Elisabeth kändes lagom för att alla skulle få det utrymme var och en behöver för att kunna uttrycka sig och framför allt för att våga kommunicera.

Till att börja med gäller det att skapa en gemensam plattform så att man efterhand, på olika sätt, kan föra in böckerna och inspireras av dem. Alla tre i arbetsgruppen understryker hur viktigt det är med trygghet och tillit och ett lugnt avspänt klimat för att kunna arbeta med orden. Maria säger att det är ett väldigt öppet och personligt klimat i gruppen och att de hamnar i samtal om allt mellan himmel och jord. Det får gå långsamt, bli tokigt och fel, man får vara tyst och det finns plats för glädje och skratt. – Det är ur tystnaden som orden kommer, säger Elisabeth.

Från början kom en stark reaktion mot att det var barnböcker. Men med hjälp av *Ankomsten* av Shaun Tan, som ju är en allåldersbok, har det motståndet så småningom övervunnits.

Resultat

Hur påverkas språkprocessen av bilderna i böckerna?

– Det är svårt att säga en hel mening med prepositioner och alla andra små delar. Det viktiga är nyckelorden. När det viktiga nyckelordet är borta måste man få hjälp. Att se en bild med anknytning kan hjälpa till för att förmedla berättelsen, säger Karin. Att bli förstörd ger en lättnad, man slappnar av, känner att det går att kommunicera och orden flyter lite lättare.

Afasi är något högst individuellt och beror på var i hjärnan skadan har skett. Bland de fyra personer som ursprungligen varit med i projektet är variationerna mycket stora när det gäller språket och det som är relativt enkelt för någon är oerhört svårt för någon annan. En av de ursprungliga tankarna var att gruppen skulle skapa berättelser utifrån Silent Books-böckerna så vid ett tillfälle försökte man, på förslag från Elisabeth, att börja med utgångspunkt i ”det var en gång...” och sedan berätta utifrån en bok.

Vid nästa tillfälle skulle vi sedan fortsätta där vi hade slutat. Det visade sig vara för svårt för vår grupp. Så istället för att var och en tolkade bilderna och berättade för de andra använde vi oss av enstaka bilder för att få fatt i enstaka ord och hjälptes tillsammans åt att skapa hela meningar. Det gäller att vara flexibel och lyhörd.

Det finns ju läsombud på äldreboenden som läser högt och det är jättebra. Men det är inte lika vanligt att ordna träffar för att tillsammans sätta sig ner och ”bara” samtala. Och då passar det utmärkt att utgå ifrån Silent Books som metod för då har man alltid något att utgå ifrån och prata kring och som på så sätt ger ingångar till språk. Det blir som en språkträning utifrån vars och ens förmågor. På det här sättet skaffar sig biblioteket ett verktyg för att välkomna den här gruppen, vilket är bra. Det är viktigt att man kan träffas på en plats för att prata och att få göra fel – annars blir man tyst.

Man skulle förmodligen lika väl kunna använda bildkort eller foton som stöd i samtalet, men samtidigt

menar Karin att det är mer inspirerande att ha uttrycksfulla bilder med detaljer som textboksillustratörer

”

Det fina med Silent Books är att man kan vara så flexibel

är bra på. Det är därför synd att det inte finns så många bildberättelser som inte har ett barnsligt anslag. Det skulle vara spännande att se hur olika typer av bilder kan inspirera olika personer. – Det fina med Silent Books är att man kan vara så flexibel, de bjuder in till så mycket, säger Elisabeth. Det blir inte heller ett helt naturligt samtal om man är bunden till böcker men det blir en början till samtal och språkträning.

Apropå rummet; arbetsgruppen understryker flera gånger hur viktigt det är med stämningen och klimatet i gruppen. Osäkerhet kan få den mest talföra att bli tyst och det blir ännu viktigare att känna sig trygg när man har språksvårigheter. Självklart blir det då också viktigt hur rummet är utformat. Det borde vara ett rum som signalerar lugn och avspänning, som är mysigt och bekvämt.

Det finns en spänning omkring både böcker och bibliotek som måste övervinnas. Därför är det viktigt att böckerna finns där hela tiden ändå, och att man refererar till dem. Ett stegvis närmande. Böcker, liksom biblioteket, kan vara laddat för någon som inte längre behärskar sitt språk och läsning som man tidigare har kunnat och därför är det viktigt att bjuda in olika målgrupper till biblioteken. Att ordna verksamheter som gör att den här gruppen känner sig välkomna på biblioteket menar arbetsgruppen. Det märks också på deltagarna att träffarna har varit betydelsefulla för det finns ett intresse att fortsätta träffas även efter projektets slut. Dessutom ska biblioteken enligt lag arbeta med personer som har något funktionshinder samt med språkutveckling och på samma sätt som biblioteken arrangerar sagostunder tycker Maria att biblioteken också kan arrangera samtalsträffar; lite som språkcafé helt enkelt!

3.8 Gymnasiesärskolan, Nässjö

Intervjuade:

Lisbeth Hansson, specialpedagog, utvecklingsstörning

Elisabeth Magnusson, projektledare Silent Books, Regionbibliotek Region Jönköpings län.

Vanja Stenwall, speciallärare med inriktning utvecklingsstörning

Elin Streiffert, ungdomsbibliotekarie, Nässjö stadsbibliotek

Fakta: gymnasiesärskola

Gymnasiesärskolan i Sverige är fyraårig och frivillig och vänder sig till ungdomar med utvecklingsstörning. Det finns nio yrkesinriktade nationella program. Det finns också individuella program för elever som behöver en utbildning som är anpassad för de egna förutsättningarna. Det finns cirka 300 gymnasiesärskolor i Sverige. Av dessa är många kommunala skolor som erbjuder program inom gymnasiesärskolan, och hos dessa går det ibland bara ett par elever.

Brinellskolan

Brinellskolan är en stor gymnasieskola med 1500 elever varav 7 går på individuella sårprogrammet som är 4-årigt. Eleverna i gruppen är 16 – 20 år och de har alla en ganska grav utvecklingsstörning. Representerade diagnoser är bland annat autism, Downs syndrom och intellektuell funktionsnedsättning. En elev har väldigt låg utvecklingsnivå, hennes gensvar kan bestå i att avge ljud.

Hur fick ni kännedom om Silent Books?

Inbjudan att delta i Silent Books-projektet kom från ungdomsbibliotekarien i Nässjö som tog kontakt med rektor. Elin Streiffert berättar att hon i sin tur fått information om Silent Books på en studiedag som regionbibliotek i Regionbibliotek Region Jönköpings län ordnade. Hon kom att tänka på ett besök hon tidigare haft av gymnasiesärskolan då hon visat massor av böcker och att en av eleverna – vanligtvis helt ointresserad – blev väldigt engagerad i en seriebok. Pedagogerna häpnade, vilket gjorde ett starkt intryck på Elin. Det var de upplevelserna som gjorde att hon kopplade ihop Silent Books med gymnasiesärskolan.

Pedagogerna tyckte att elevgruppen generellt behöver öka sin förmåga till kommunikation och blev intresserade av att delta.

- Att få sitta i grupp och utgå från bilder och använda ett talat eller tecknat språk. Att få omsätta det man ser med egna tankar. Det verkade enkelt och självklart, menar Lisbet.
- Så kommer det duktigt folk utifrån som känner till det här med litteratur tillägger Vanja.

Målgruppen

Det här är en grupp som är mycket personalkrävande. Det krävs att personalen har hög grad av närvaro och är mycket aktiv. I allt arbete gäller det för personalen att ”kicka igång” eleverna.

– Man måste vara karismatisk och aktivt locka fram eleverna och fånga in dem. Gruppen är inte självgående på något sätt, menar Vanja. Hon fortsätter – I den här gruppen där alla inte är talande har vi mimik och ögonkontakt som kommunikationsmedel.

– Det är mycket långsamt tempo i gruppen men det handlar om stora känslor, konstaterar Elisabet.

Syfte

Att öka elevernas förmåga till kommunikation. Att använda böcker och bli bekant med litteratur. För folkbibliotekets del är det ett sätt att arbeta uppsökande med funktionsvarierade.

Vilken bok/böcker har ni jobbat med?

De har jobbat med alla Silent Books som de har tillgång till. Varje gång har Elin haft med sig en bunt. De har testat nya under gång och gruppen reagerade positivt på nya böcker. Mera komplicerade vimmelböcker som *Where is Waldo?* har däremot inte gått att använda. Pekböckerna har inte heller varit med. En bok som gått särskilt bra är *Hålet* av Öivin Torseter, vilket är överraskande eftersom den kan uppfattas som svår. *Ankomsten* av Shaun Tan har också fungerat. En elev tyckte särskilt mycket om *Fröet* av Jennie Ekström.

Är det problem i gruppen med att böckerna uppfattas som för barnsliga?

Ungdomarna har inte reagerat på det – men pedagogerna gör det!

– Även om man är på låg utvecklingsnivå, så har man ändå varit med om mycket, menar Lisbet Hansson. De tycker att utbudet i stort sett varit bra. Alla elever har visat sig ha olika intresseområden och har reagerat väldigt olika på olika böcker.

Arbetsätt

Det har varit en kompetensutveckling för bibliotekarien som nu är duktig på att fånga upp signaler från eleverna. – Första gången var de mycket blyga, men sen har det vartefter gått bättre och bättre. Pedagogerna förklarar att det nog har gått bättre och bättre också för att de jobbat mycket med att förbereda besöken. Allt måste vara förberett in i minsta detalj, vem ska sitta med vem och precis vad som ska hända. Schemat finns alltid uppsatt så att dagarna ska bli förutsägbara.

Mötet med böckerna går till på lite olika sätt. Vanligast är att böckerna skickas runt och så får man välja en. Eleverna öppnar boken och så bläddrar de och tittar. Sen väljer de något som fångar dem och väljer ett ord att beskriva den med. Ordet skrivs ner på tavlan och utifrån dem görs en gemensam berättelse. Vanja berättar om en elev som gärna ville använda sina egna ord, inte de som stod på tavlan, vilket betyder att hen verkligen fått en egen upplevelse av boken.

Elisabeth har en egen metod när hon arbetar med språkliga uttryck och berättelser. Hon har en sorts grundmodell, en mall. Hon utgår alltid ifrån en känslomässig, positiv upplevelse. – Det är därifrån motivationen att uttrycka sig kommer ifrån menar hon. Det är viktigt att det är en delad upplevelse säger hon och beskriver kommunikationsprocessen som en triangel: jag, du, boken/bilden. Det är ett gemensamt tittande som driver igång kommunikationen även om det sker med andra uttryck än ord.

– Efter den känslomässiga upplevelsen kommer språket. Men denna gruppen måste man ge en knuff in i bilden, säger Elisabeth.

Och hur går det till att knuffa in eleverna i bilden?

– Ja det sker på sju olika sätt, säger pedagogerna skämtsamt. Men denna gången fungerade det när Elisabeth hjälpte igång processen med ett ”det var en gång”, den koden förstod de och kunde komma igång och fylla på med orden.

En gång plockade pedagogerna fram böckerna vid ett *annat* tillfälle än de planerade torsdagarna. Då tittade eleverna lite på dem, men sen rann det ut i sanden.

Pedagogerna menar att eleverna är väldigt situationsbundna. Det ska vara planerat och de ska vara förberedda. Samtidigt måste man kunna improvisera utifrån situationen.

Elin har upplevt det positivt att arbeta tillsammans med Elisabeth och tycker hon lärt sig att improvisera utifrån gruppen med stöd av henne. Hon menar att det finns många föreställningar om *hur* man ska göra inom bibliotekarieryrket. Utmaningen med Silent Books är att man måste improvisera. Elin och Elisabeth har haft som grundtanke att inte komma och visa hur man gör; det är eleverna som ska komma fram till den grad de klarar av. Pedagogerna understryker att man måste samtidigt styra, annars blir det ingenting

Ett önskemål är att kunna ha flera böcker, en klassuppsättning, av samma titel så att man kan försöka få en gemensam upplevelse – alternativt visa boken på skärm. Gruppen har tidigare jobbat med en klassuppsättning av *Ringaren i Notre Dame* av Victor Hugo/Maj Bylock, vilket var lyckat.

Ett problem är att det i skolbiblioteket inte finns något som är anpassat till denna grupp. I den mån de besöker bibliotek handlar det om folkbiblioteket. Pedagogerna menar att det borde finnas material för denna grupp precis som för alla andra elever i skolbiblioteket. Men samtal med skolbibliotekarien är planerat och rektor är positiv.

Resultat

Pedagogerna menar att arbetet med Silent Books hjälper eleverna att samlas kring en gemensam aktivitet på ett enkelt sätt. Undervisningen är annars starkt individualiserad.

Pedagogerna hoppas att det ska kunna inspirera familjerna att gå till biblioteket även på fritiden för att skapa en känsla av att biblioteket kan vara ett ställe även för dem.

Ger de uttryck för läsupplevelsen på något sätt när de läst? Ja, de vill visa när de upplever något starkt.

– Så fort man är delaktig uppstår det nån form av kommunikation säger Elisabeth. Hon nämner en pojke som deltar väldigt lite som ändå lyfte blicken vid ett visst tillfälle när hon sa något om en bok – vilket en av pedagogerna också noterade. Så små uttryck kan det handla om att fånga upp.

Har arbetet med Silent Books gjort någon skillnad?

Pedagogerna märker att eleverna tar in mer än de tror, och de kanske inte visar det utåt. De tycker att de – till en del – haft förutfattade meningar om eleverna och vad de klarar. De upprepar det positiva i att man kan samlas kring något gemensamt.

Pedagogerna tycker att en textlös berättelse kräver mer av dem. Man måste använda sin fantasi. – Det finns inga skrivna svar någonstans. Men för eleven är det mera kravlöst. Vanja jämför med när hon brukar läsa högt på morgnarna. Hon menar att hon tappar eleverna i mycket högre grad när hon inte har bilder. Eleverna har svårt för att göra egna bilder i huvudet utan stöd av andra bilder. Man kan säga att bilderna aktiverar och bidrar till koncentration.

Det finns en konvention kring hur vuxna läser bilderböcker tillsammans med barn. Den vuxne läser för barnet som uttolkar bilden. De befinner sig i två olika, parallella världar. När vuxna och barn tillsammans läser bildberättelser finns möjligheten att samtidigt befinna sig i samma värld. Barnen lär sig att förklaringen eller komplementet till bilden finns i texten, som har högre status. Elisabeth menar att barnen passiviseras. När det är riktigt små är de fortfarande aktiva, men det avtar med ökande ålder menar hon. Vi blir sämre att associera och fantisera. – vi präglar dem på att ta emot säger Elisabeth. Det vore bättre om vi tillsammans förhåller oss aktiva till bilderna i högre utsträckning.

Avslutande frågor:

Pedagogerna ser positivt på att utveckla arbetet med Silent Books och samarbetet med biblioteket. Det hoppas på fler böcker och framförallt önskar de sig en komplettering av skolbiblioteket, där de hoppas på en Silent Book-hylla. Det vore värdefullt om eleverna kunde gå dit för att koppla av och få lite omväxling. De tror att Silent Books kunde vara något som de uppfattar som speciellt för dem.

Pedagogerna betonar starkt att det är positivt när de kommer någon utifrån. Saker får större effekt då.

– Vi går i våra hjulspår, menar Vanja.

– När det kommer folk utifrån känner eleverna större inre krav än när det bara är de gamla vanliga pedagogerna, säger Lisbet.

3.9 Migrantmammor, Skellefteå

Intervjuad: *Rose-Marie Lindfors*, dramapedagog och berättare

Du har jobbat med Silent Books i många olika sammanhang. Kan du berätta något om det?

– Jag har använt dem tillsammans med flyktingfamiljer och barn, men mest med tonåringar som går i förberedelseklasser och vuxna flyktingar. Men jag arbetar också i helt vanliga skolor med barn som har det svårt med läsningen och där lärarna jobbar jättemycket med läsförståelse. Jag har haft en kurs med speciallärare som ifrågasatte sitt vanliga läsförståelse material när de träffade på Silent Books. – Det här är ju nåt helt annat, sa de, och menar att det innebär ett annat sätt att jobba. Men Silent Books

lyfts ju inte fram som möjligt läromedel. De lyfts knappt fram på biblioteken heller.

– Jag skulle till exempel önska att biblioteken gjorde Silent Books-hyllor!

– Det är främst lärare som jag möter, men jag möter också språkstödjare, människor inom kyrkan, volontärer, studieförbund. Just nu är Silent Books väldigt stort, både i Norr- och Västerbotten. På senare tid har det som sagt varit många lärare i vanliga klasser som har problem med att intressera eleverna för svenskundervisningen som hört av sig.

När kom du först i kontakt med Silent Books?

– Det var på en Fest-konferens (Federation for European Storytelling) i Rom 2012 där jag träffade Mariella Bertelli som kom direkt från Lampedusa. Hon hade börjat jobba med Silent Books och var helt uppfylld av de starka bilderna och berättandet. – det här måste du få veta mer om sa hon. – Där startade min resa säger Rose-Marie. Mariella Bertelli betonade att de hade mycket fokus på bilderna och sen kom berättelserna och språket. – Jag jobbar också så att i första hand så kommer upplevelserna av bilderna och berättelserna; vad de väcker; vad man kan samtala om ... och sen kommer språket. Det är utifrån den konstnärliga upplevelsen som man får språket.

Även om frånvaron av text är frigörande väcks också lusten att läsa böcker. – Kan jag läsa om det här, frågar eleverna. – Förskollärarna har lite tappat bort det här som de gjorde tidigare, menar Rose-Marie, de satt tillsammans med barnen, berättade sagor, fantiserade... Fantasi och berättelser det är det barnen behöver, det är då språket växer.

Silent Books i grupp med nyanlända kvinnor

Du har också jobbat med nyanlända kvinnor?

– Jag jobbar med en grupp som heter Migrantmammor. De kommer från Somalia, Eritrea, Afghanistan, Syrien. De flesta har levt i flyktingläger och varit enormt pressade. Många har dålig skolbakgrund och en del är analfabeter. Att tänka sig att lära sig ett nytt språk är ett väldigt stort steg. Det är främst somalierna och kvinnorna från Afghanistan som inte har litteraturvana. Syrierna däremot har utbildning och är läskunniga. Några av kvinnorna går på Sfi och andra inte. Åldrarna varierar från gamla, gamla kvinnor till gymnasieålder. De kommer dit, de lagar mat och de får språkstöd. Jag har träffat dem under ett års tid.

De kastas in i ett samhälle där de ska fungera ganska snabbt, de ska till exempel in i Sfi, trots att de inte ens vet om de får stanna kvar. Det är ju mycket hårdare nu än förut (innan asylpolitiken stramades åt 2016). Många av dem mår väldigt dåligt, de har barn, männen är antingen döda eller har tappat mycket av sin aktning. Kvinnorna bär ett tungt lass. Gruppen har blivit som en fristad. Det är tillåtet att sitta med bara axlar, man kan ta av sig slöjan. Vi har låst dörren så att vi kan kontrollera vem som kommer in. Det får inte vara ett fönster som man kan titta in i tex. Vi jobbar därifrån de är, försöker skapa trygghet och stärka personerna för att göra det möjligt för dem att ta nya steg. Det börjar med en tanke och sen gör man verklighet av det.

Berätta lite om stället du jobbar på, hur ser organisationen ut mm.

– Gruppen drivs av Skellefteå kommun, med hjälp av en organisation som är kopplad till en kyrka – fast utan något direkt religiöst innehåll. Det är en frivillig verksamhet och det kan komma 25 eller fler eller bara 8, det är väldigt olika. Då får jag anpassa det. En del går Sfi, andra inte. Vi är tre, ibland fyra som jobbar. Gruppen som arbetar där består av människor som talar arabiska, somaliska, engelska, och ibland swahili. Det vill säga vi har bra språkstöd. Vi hade ett inledande möte där vi diskuterade värdegrunden och var rätt överens. Vårt syfte är att stärka språk och stärka självkänslan.

Gruppen träffas två gånger i veckan. Under det ena tillfället är det fokus på läxhjälp för de som går Sfi med hjälp av volontärer som är pensionerade lärare. Den andra gruppen är Rose-Maries berättargrupp där hon använder det muntliga berättandet som metod för språkträningen.

Vad är syftet med ert sätt att arbeta där Silent Books ingår som en del?

Syftet är att stärka språk, och identitet. Det ska i förlängningen ge en känsla av att kunna styra sitt liv och känna sig delaktig i samhället (empowerment).

Metod

Jag jobbar bara med berättande, dramaövningar och med Silent Books. Jag ger en möjlighet att använda hela kroppen och rösten i språkträningen. Metoden går ut på att använda sig av kroppen, fantasin, alla sinnen och att vara delaktig, att språket får användas i ett sammanhang som alla har tillgång till. Och eftersom berättelserna i Silent Books har så starka kopplingar till vars och ens egen berättarvärld, att det är berättelser som alla kan berätta, med sina egna ord, utifrån sina egna erfarenheter, så är det så givande att arbeta med dem som ett av de estetiska verktyg jag använder mig av. Vi fyller inte i några papper, vi använder händerna till att teckna, men inte till nåt annat.

– Från början ställer jag i ordning rummet. Det får inte kännas som om de kommer till skolan. Det är viktigt att kunna sitta och se varandra, man vill vara synlig. Jag jobbar alltid i en cirkel. Oavsett om vi känner varann eller inte inträder ett lugn. Jag börjar alltid med en runda. Jag ställer frågor om sånt som jag antar att alla kan svara på. Det är frågor som handlar om vem man är, vad man längtar efter, vad man gör etc. Oftast om vardagssaker till att börja med. Jag kan också börja med att vi sjunger tillsammans, nåt där jag vet att alla ska ha möjlighet att kunna säga nånting utan att känna sig bortgjord eller inte kunna svara. Visa sig själv. Det ska ske i början; här är jag, jag är sedd och jag ser er.

– Sen gör jag en övning som har att göra med kroppen. Det kan vara nåt fysiskt, en dramalek, men inte tävling, *Alla som...* till exempel. Man sitter i ring och en person står i mitten och en stol är borta. Den som står i mitten kan säga: alla som åt frukost i morse byter plats, eller: alla som har svarta skor byter plats. Den här vill de aldrig sluta göra – på tal om att bli synlig. När de har kommit in i ringen vill de inte kliva ut. De "låter bli" att hitta den tomma stolen för att slippa gå ur ringen. Språket får en funktion när man till exempel ska säga "alla som har glasögon" till exempel. Det går också att temalägga denna lek. Man kan tex säga: – Alla som har vågat...eller – alla som drömmer om eller – alla som längtar efter... då kan det bli riktigt djupa samtal. Övningarna innebär att man hör andra prata och lär sig på det sättet.

– Fantasiövningen utgår ofta ifrån bilder. Jag jobbar med bilder som jag har tagit fram som är specialdesignade och som bär någon slags berättelse i sig. Det finns många olika typer av såna bildpaket och det är ett fantastiskt hjälpmedel. Som den här (visar bild på ett träd som ser ut som en akacia) en annars mycket tillbakadragen kvinna från Eritrea började berätta hur hon klättrat i det här trädet med sina kompisar. – Vi hade så roligt och plötsligt kom det en jättstor orm! Det berättade hon för farfar, som talade om att det var en mycket gammal berättelse om en helig ängel som bodde i trädet. Hon berättade för oss plötsligt på svenska utan större problem. Hon blir alltid mycket engagerad när vi utgår ifrån bilder. Silent Books har samma effekt.

Från början ger jag dem olika modeller/mallar för hur man kan berätta, till exempel – Det var en gång. När de sen ska börja berätta märker man att de använder de formerna för sina berättelser. Till exempel: – En gång när jag var liten... eller: – En gång när jag var 20 år... etc. Mallen blir som ett stöd för dem och de bygger sin berättelse utifrån den.

Om jag lägger fram bilder eller olika böcker, så vet jag ju aldrig vad som kommer ut av det. Det blir olika varje gång. Det gäller att bara lyssna, vara nyfiken och se vad det blir. Efteråt säger de ofta: tack för att jag fick berätta min berättelse, för det gör att jag vågar mer, vågar ta plats mer. För dem är det identitetsbyggande.

Rose-Maries metod kan sammanfattas:

1/ *sitta i ring* – placering i rummet ska skapa trygghet och ge möjlighet att uttrycka sig på det sätt man kan. Det ska ske i början.

2/ *någon fysisk övning* som på något sätt är kroppslig, till exempel alla som ... byter plats (alla som har ätit frukost byter plats etc). Språket hänger ihop med allt, även med kroppen poängterar Rose-Marie.

3/ *fantasiövning och berättande*. Det kan vara kopplat till föremål eller bilder eller böcker eller ord som leder till eget berättande.

Vilka böcker har du använt?

– De berättelser som gör att man får möjlighet att berätta om sin egen längtan och sin egen sorg är de som fungerar bäst. Böcker som har teman som handlar om: hur ska jag ta mig vidare? En sån bok är *Fröet*, av Jennie Ekström, den handlar ju om ensamhet och längtan, men även *Resan* (Aaron Becker). Det är många Silent Books titlar som handlar om ensamma personer. Man måste gå in och titta ordentligt och försöka tänka sig in i vad det handlar om, lägga till det som inte står i en text. – De kanske har fått lämna allt de äger och har – kanske till och med sina egna barn – de kanske längtar efter släktingar och vänner, det nya livet blev kanske inte alls som de tänkt sig. De vuxna som jag möter säger att berättandet ger dem möjligheter att sätta ord på sina egna liv, vilka de är, vad de längtar efter. Böckerna är hoppfulla – precis som i folksagor finns det lösningar – och de ger hopp om att det kan finnas sätt att hitta fram.

Mirror av Jeanni Baker, (som handlar om en australisk och en marockansk familj och hur de lever) väcker frågor som går på tvärs över många frågor, den väcker ordsamlandet och kulturdelandet mellan länder: – Hemma hos oss gjorde vi så här, vi lagade mat så här osv. Samtalet blir mer djupgående. Det kan annars lätt bli fokus på mera stereotypa beskrivningar av länder. – vi kommer från ... där är det så och så. Den väcker också lust till att göra egna böcker och är intressant för lärare. Bara en

sån sak som att man läser från olika håll. Det finns faktiskt många som inte ens vet att man läser från olika håll (man kan bläddra *Mirror* från två håll, den ”arabiska” delen bakifrån, så att varje uppslag består av en sida från de olika familjerna som kan jämföras).

Silent Books finns ju mest som barnböcker. Tidigare när jag jobbat med bilderböcker har jag mött motstånd – Jamen det här är ju barnböcker ska vi läsa det? Fast styrkan i barnböcker är ju att de innehåller något för alla, de tar ofta upp livsfrågor. När det gäller Silent Books har jag faktiskt aldrig mött det motståndet. Men ändå saknar jag att det inte finns fler titlar än *Mirror* och *Ankomsten* som har vuxentilltal.

Flotsam, av David Wiesner, har Rose-Marie också använt. Bland annat var det en kvinna som fick tag på *Flotsam* tillsammans med Ibbys handbok på Rose-Maries jobb¹⁶. Den kvinnan hade gått på Sfi kursen i flera år och hade problem med att komma vidare. Hon upptäckte handbokens enkla frågor bland annat om boken *Flotsam* och började använda frågorna tillsammans med handboken. Hon upptäckte själv att hon kunde svara på frågorna tillsammans med boken. *Vad ser du i bilderna?* är till exempel en fråga. Då började hon skriva allt hon såg – dela erfarenheter av att vara vid en strand. Det blev till slut fyra – fem A-4 ark. Det var då Rose-Marie förstod hur Silent Books kunde användas inom Sfi-undervisningen och det ledde så småningom till ett förändrat arbetssätt inom Sfi, och böckerna började köpas in. Även Ibbys handbok om Silent Books används som arbetsmaterial inom Sfi.

Andra titlar som Rose-Marie använt och tycker är bra är: *Roosters Revenge*, Béatrice Rodriguez, *The Giant Seed* av Arthur Geisert och *Zoom* av Istvan Banyai. De flesta av dessa titlar är inte utgivna i Sverige mer de går lätt att köpa via nätet.

Hur presenterar du böckerna?

– När jag använder böckerna bland flyktingar presenterar jag böckerna genom att de ligger framme, alla får undersöka dem, jag ger tid att låta varje person upptäcka boken. Sen brukar jag be en och en att berätta vad de ser, om det finns en berättelse i boken, vems är den berättelsen? Sen kommer reflektionerna av sig själva, många vill berätta om sig själv då, om sina egna erfarenheter. Och många tycker om att lyssna, man kan lära sig språk på olika sätt. I dessa sammanhang så använder jag böckerna under en lång period, så länge de behövs, så länge böckerna har något att berätta och så länge man kan skapa något nytt ifrån dem. Det skapas ofta många nya berättelser, dikter, bilder.

Resultat för målgruppen

Rose-Marie ger exempel på kommentarer de fått från en utvärdering:

- *Jag förstår det nya språket bättre nu när jag hör andra berätta, och jag kan relatera det till mina egna erfarenheter och till min kunskap.*
- *Jag kan berätta utifrån det jag redan kan, jag kan säga det jag behöver säga, jag kan drömma och fantisera, jag får vara ledsen och gråta och jag får vara mig själv. Jag är inte så ensam längre.*
- *Jag är inte så blyg längre, min självkänsla har vuxit.*

16 www.ibby.se/2016/03/22/silent-books-nu-finns-handboken-har/ »

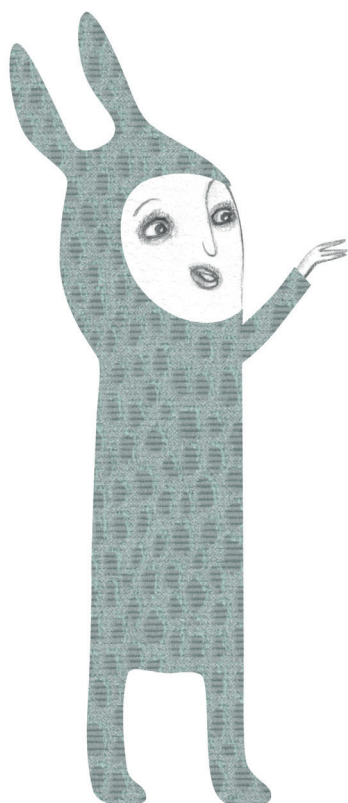
- Bilderna i böckerna hjälper mig att få kontakt med mina minnen, mina erfarenheter, och min fantasi. Fantasien ger mig hopp om en framtid.
- Jag har inte vågat prata svenska inför andra tidigare, men nu vågar jag.
- Vi skrattar väldigt mycket, det är skönt. Livet är hårt nog ändå.
- Jag har fått så många nya vänner, från hela världen, vi är som en stor familj.

Rose-Marié's slutsats är att vägen in i det svenska samhället underlättas när kvinnorna använder språket i ett sammanhang som hör till en vardag där de befinner sig och ska arbeta i. – I en trygg situation, där man med utgångspunkt i sig själv och de andra medlemmarna i gruppen tränar språket, stärks även identitet och självkänsla.

Ett annat resultat är att intresset för att läsa och själv ta del av innehållet i böcker också ökar.

Utvecklingsmöjligheter

– Det är svårt att komma fram med informationen om Silent Books. Jag har en önskan att läromedelsförlagen fick nys om de här böckerna, de borde in i skolans läromedelscentraler eftersom de är fantastiska verktyg när det gäller lärande. Det finns ändå en tilltro till att läromedel som kommit ut på ett läromedelsförlag är tillförlitliga. Det finns onödiga barriärer och kategorisering av genrer som skapar onödiga klyftor. Lärare tänker inte på att de böckerna som finns på biblioteket kan finnas även i skolan och fungera som läromedel.

” Det finns onödiga barriärer och kategorisering av genrer som skapar onödiga klyftor.

4.0 Sammanfattning och kommentarer

Bakgrund

Begreppet Silent Books har använts sedan ett projekt startades på Lampedusa 2012 och väckt intresse runtom i världen, även i Sverige. Sättet att använda en textlös bilderbok tillsammans med en grupp för att stimulera språk och kommunikation – eller ge tillgång till en litterär upplevelse oavsett språktillhörighet – verkar vara applicerbart på många olika grupper oavsett ålder eller egenskaper. I Sverige har flera folkbibliotek, läns- och regionbibliotek tagit initiativ till att sprida arbetssättet vidare framförallt till förskolan. Intresset verkar vara ökande bland pedagoger och många aktiviteter rapporteras från skolvärlden när det gäller bland annat språkundervisning för nyanlända. De pedagoger och bibliotekarier som intervjuats verkar tilltalas av att metoden är flexibel och kan anpassas efter målgruppen oavsett antal barn, ålder, tillgång till teknik etc. I den här uppföljningen av arbetet med Silent Books är det mest arbetet i barngrupper inom förskolan med olika språklig bakgrund som undersökts, men även två grupper där deltagarna är personer med funktionsvariationer och en grupp migrantkvinnor.

Bilderböcker ger konstnärlig upplevelse – bra utgångspunkt

Flera betonar att språket och kommunikationen stimuleras av den konstnärliga upplevelsen som bilderböcker ofta ger, och att det är den känslomässiga upplevelsen som är utgångspunkten. De bilder som finns i bilderböcker, gjorda av illustratörer med konstnärliga ambitioner, är ofta engagerande och fungerar bra som utgångspunkt för språkutveckling och kommunikation. I gruppen för personer med afasi jämförs Silent Books med språkutvecklande arbete med enklare bilder som ofta förekommer på äldreboenden. Men gruppen menar att bilderboksbilderna är mer uttrycksfulla och laddade. I arbetet med gymnasiesärskolans elever betonar Elisabet Magnusson att det är den känslomässiga upplevelsen som fungerar som inspiration för viljan att uttrycka sig språkligt.

Ordlösa bilderböcker skapar aktivt förhållningssätt

När berättelsen utan text ska tolkas behöver fantasin aktiveras. Vuxna är ofta vana vid att ha stöd i text och behöver finna sig tillrätta i ett nytt, mer aktivt förhållningssätt. Förhållandet mellan barn och vuxna blir mer jämbördigt. Frånvaron av författare gör att läsaren naturligt inspireras att ta författarrollen för att skapa mening. Det kan ge en känsla av frihet. Ofta säger de intervjuade att det inte finns nåt rätt och fel. Speciellt gör det skillnad för personer som har svårt att läsa och skriva. Pedagogerna nämner ofta att barn som vanligtvis är tysta och passiva blir aktiverade och deltar mer aktivt i samtalet. De illustratörer som skapar ordlösa bilderböcker talar ofta om att de tänker sig läsaren som en aktiv medaktör.

Flexibel metod

Det är påtagligt hur personer som arbetar med litteratur och språkutveckling ser olika möjligheter med Silent Books beroende på vilken målgrupp de arbetar med. Avsaknaden av ord ger ett utrymme för läsaren att vara medskapare till bilduttrycket

eller berättelsen. Det är förmodligen det utrymmet som pedagogerna får syn på. Forskare beskriver att det inte är en okomplicerad process att tolka bilderna; läsaren måste förstå sammanhanget mellan bilderna för att kunna tolka berättelsens mening, hålla ledtrådarna i huvudet och tolka uttryck för att förstå känslor och tankar eller andra stämningar i bilderna. Inte minst måste läsaren acceptera att i slutänden vara den som ska tolka berättelsen, det finns inget facit.

I sin uppsats *Wordless Picturebooks – in Practice and Theory*¹⁷ beskriver Malin Åberg, lärare i bland annat svenska som andraspråk, att hon tycker att Silent Book-arbetet går bra att anpassa till vilka grupper som helst egentligen. Hon menar att studenterna använder sina egna erfarenheter och kunskaper när de tolkar bilderna och att när de delar tankarna om bilderna hjälper de varandra till bättre förståelse. Processen att tolka bilderna blir en övning i kritiskt tänkande och samtidigt underlättar de förståelsen av andra individers villkor.

Silent Books introducerades i Sverige som ett sätt att kommunicera litteratur med barn med olika språklig bakgrund. Men förskollärarna i Sundsvall påpekar att sättet att jobba med Silent Books är bra även för svensktalande barn som inte är vana att bli lästa för eller umgås med litteratur. De upplever det som lätt att engagera barnen, alla kan bidra med någon iakttagelse. De som är ovana att umgås med text, eller äldre barn som har problem med att läsa och skriva känner sig fria att kommunicera kring ett innehåll utan text. I Knivsta används också textlösa bilderböcker i blandade grupper eller i grupper med övervägande svensktalande barn.

Arbetsätt

I alla grupper har lite olika arbetsätt utvecklats beroende på gruppens storlek, ålder, utvecklingsgrad och språkkunskaper. För det mesta har barnen och pedagogerna tittat tillsammans på boken och försökt att återberätta den. Ibland har pedagogen tagit en mer aktiv roll för att göra barnen delaktiga i berättelsen, men oftast har barnen varit aktiva och ivriga att meddela sina iakttagelser. Två förskollärare har använt storbild eller projektor och visat bilderna på väggen för hela gruppen. Men de flesta har använt böckerna på traditionellt sätt, pedagogen har visat och man har tillsammans kommenterat vad man sett.

Pedagogerna och bibliotekspersonalen har arbetat på olika sätt när det gäller storleken på gruppen. Ibland i grupp med 4 – 5 barn ibland med 2 barn och ibland – då gällde det barn med speciell problematik som adhd – bara med ett barn.

Efterbearbetning har oftast varit att rita eller måla. Flera nämner att man brukar sätta upp bilderna tillsammans med en bild från den aktuella boken – och att det gör att barnen återkommer till berättelsen och repeterar handlingen. I sexårsgruppen var ambitionen att repetera och återberätta hela berättelsen som avslutning.

Flera nämner att det krävs hög grad av närvaro och aktivitet av pedagogen. Det är ett mer aktivt sätt att jobba med språk och bild än de vanliga lässtunderna. De talar om användandet av Silent Books som en ny metod att jobba med böcker och ett bra komplement till andra böcker.

17 *Picturebooks. Representation and Narration*, 2014, s. 96

För att en ska kunna tala om arbetet med Silent Books som en metod återstår det att göra undersökningar av hur olika typer av böcker fungerar i grupp och individuellt och för olika åldrar. Evelyn Arizpe kommenterar att mycket forskning återstår att göra. Trots att ordlösa bilderböcker är en genre som väcker positivt intresse både hos pedagoger och läsare saknas forskning till exempel när det gäller: historia, definition av genren, bildkonventioner, illustratörsperspektivet, och läsarens reaktioner.¹⁸

Tove Frankow Crivallero understryker särskilt att det är viktigt att uppleva litteraturen utan pedagogiska avsikter också, för upplevelsen och spänningens skull.

”...det är viktigt att uppleva litteraturen utan pedagogiska avsikter också, för upplevelsen och spänningens skull.

Böcker

De mest populära böckerna bland barnen i projektet är *Var är tårtan* av Thé Tjong Khing, den ses som glad, positiv och associationsrik. En annan som upplevs som spännande och har drag av fantasy är *Resan* av Aaron Becker. Pedagogerna uttrycker att det spelar stor roll hur boken är konstruerad för hur samtalet blir. Innehåller bilderna mycket associationer och många handlingstrådar präglas samtalet av det. Det blir svårare att styra – å andra sidan blir det lätt för åskådarna att hitta något som intresserar dem när bilderna har många uppslag. Om berättelsen är mera stramt hållen kring berättelsetråden handlar det mera om att återberätta handlingen tillsammans. Ibland har pedagogerna följt upp samtalet kring boken med att barnen ritat, något som pedagogerna också ser som ett sätt att återberätta. När barnen ritat har en del förskolor som rutin att sätta upp barnens bilder runtomkring en bild från boken vilket gör att barnen ofta återkommer till historien och återberättar för varandra vad de sett.

I några grupper av vuxna stötte det på motstånd att de flesta böcker hade ett barnligt tilltal – böcker med ett vuxnare tilltal som Shaun Tans *Ankomsten* efterlystes. Men alla vuxengrupper har inte haft det problemet. Rose-Marie Lindfors använder många titlar för barn tillsammans med ungdomar och vuxna inom Sfi-undervisningen och för dem överbryggar motivationen att lära sig svenska det hindret. Rose-Marie påpekar också att barnböcker generellt ofta handlar om livsfrågor som alla åldrar kan identifiera sig med. Silent Books handlar också påfallande ofta om ensamma personer som hamnar i situationer som de måste ta sig ur på olika sätt och det är en situation som asylsökande lätt kan identifiera sig med. Men alla efterlyser fler Silent Books- titlar; förskollärarna önskar teman med anknytning till läroplanen och de som arbetar med vuxna efterlyser böcker med vuxentilltal.

Rose-Marie Lindfors efterlyser en utgivning av Silent Book titlar bland läromedelsförlagen. Hon menar att det finns ett kategoritänkande som gör att ”folkbiblioteksböcker” inte betraktas som fungerande läromedel som är beklagligt.

18 *Picturebooks, Representation and Narration*, 2014, s.103

Tränar bildanalys

Att avläsa bilder är i allt väsentligt en annan process än att läsa skriven text. – *Läsning av text och läsning av bild utgör två olika sätt att organisera tänkandet. Bilden leder våra tankegångar från själva helheten till detaljer, medan texten leder tänkandet från detaljer till helhet*, skriver pedagogikforskaren Olof G. Johansson.¹⁹ Det är självklart att Silent Book-läsaren tränar sig på att analysera bilder när de försöker förstå vad boken handlar om och eventuellt sätta ord på det. Behovet av att kunna tolka och läsa bilder ökar i samhället. Det uttrycks bland annat i Läroplanen för grundskolan på följande sätt: *Bilder har stor betydelse för människors sätt att tänka, lära och uppleva sig själva och omvärlden. Vi omges ständigt av bilder som har till syfte att informera, övertala, underhålla och ge oss estetiska och känslomässiga upplevelser. Kunskaper om bilder och bildkommunikation är betydelsefulla för att kunna uttrycka egna åsikter och delta aktivt i samhällslivet.*²⁰

Språkträning

Barnpedagogerna uttrycker samfällt att textlösa bilderböcker gör det lätt att fånga barnens intresse, att de aktiverar språkliga uttryck och eget berättande. De tillägger att det har med bilderna att göra; det är lätt att knyta an till bilder. Både förskollärare och bibliotekarier talar om att använda Silent Books som en ny metod, ett komplement till det vanliga bokläsandet.

Språkforskarna talar om att det är viktigt med ett *gemensamt uppmärksamhetsfokus* vilket ”innebär förmågan att dela en upplevelse kring ett yttre objekt (i det här fallet boken) tillsammans med en annan person” (Marie Helene Dortvall från Bokstartwebben). Språket utvecklas med andra ord bäst när barnet och den vuxne riktar uppmärksamheten åt samma håll och sätter ord på upplevelsen. När man tillsammans läser ordlösa bilderböcker finns det i hög grad ett gemensamt perspektiv. Man turas om att benämna och berätta och det är lätt för barnet att få en mer aktiv roll än vanligt. Det är dock viktigt att den vuxne har en attityd som säger: nu ska vi tolka den här berättelsen tillsammans.

Intresset verkar vara ökande bland pedagoger och många aktiviteter rapporteras från skolvärlden, bland annat när det gäller språkundervisning för nyanlända. Framförallt gäller det Skellefteå där en grupp pedagoger arbetar inom Sfi med berättande och gestaltning som metod, och där Silent Books ingår som ett redskap. En uppsats har skrivits på universitetet i Malmö av två blivande lärare om att använda Silent Books som pedagogiskt hjälpmedel.²¹

På internationell avdelning på Vretensförskola har pedagogerna vant sig vid att alltid vara mycket konkreta, använda mycket bilder och använda korta meningar, eftersom barnen inte förstår svenska. – Man måste hela tiden *visa* vad man menar, säger Ann Olofsson. Och hela tiden tala svenska. Detta sätt att jobba visade sig vara en bra

19 www.tidningengrundskolan.se/lasa-bilder-kraver-traning » Olof G. Johansson, pedagogikforskare

20 Lgr 11, 2017, www.skolverket.se »

21 *Wordless Picturebooks – in Practice and Theory*, Erica Kozma, Louise Hultgren, 2018.

inkörspport till att arbeta med Silent Books. Det arbetssättet påminner också om Rose-Maries Lindfors sätt att arbeta på; man inkluderar hela människan och appellerar till alla sinnen.

Jämbördig läsning

Det traditionella sättet att läsa bilderböcker tillsammans innebär att en läser och andra tittar på bilderna. När en gemensam läsning av bilderna görs blir förhållandena mera jämbördiga. Hos både vuxna och läskunniga barn kan en osäkerhet skapas när en förklarande text saknas. Läsaren måste ut på hal is och försöka tolka bilderna utan den trygga texten. Barn, speciellt yngre, är ofta vana att tolka bilder, även om det sker med en högläst text som vägledning. Tove Frankow Crivellaro från Knivsta sade i sin intervju: – *Det är verkligen så att vuxna måste upp ur sin bekvämlighetszon när de ska tolka bilder tillsammans med barnen. – Barnen kan ju briljera, de ser saker som jag aldrig lagt märke till vilket är väldigt kul.* Att det är så bekräftas av olika forskare.²²

Trygghet och tillit viktigt för språkträning

Rose-Marie Lindfors, dramapedagog från Skellefteå, har använt Silent Books som en del i ett arbetssätt som bygger mycket på muntligt berättande. För att deltagarna ska våga prata och berätta är det viktigt att de känner sig trygga i gruppen. Rose-Marie arbetar på olika sätt med att skapa trygghet, det handlar om miljön, placeringen i rummet och typen av övningar. Hon använder bilder och berättelser för att stimulera kvinnorna att berätta för varandra om sig själva och vad de varit med om. Det har visat sig vara effektivt för språkinläringen och andra mer traditionella metoder har kommit att ersättas. Lindfors metoder bekräftas av forskning om språkinläring.

Klimatet i gruppen är viktigt menar alla pedagoger. Det är viktigt att känna sig trygg och därmed våga prata. Speciellt understryks det i gruppen med personer med afasi hur viktigt det är att skapa ett tillåtande och tryggt klimat. Det styrks av forskning, bland annat Richards and Burns²³ betonar att ett andra språk lärs bäst när eleverna är motiverade och engagerade i samarbete och samtal som känns meningsfull. Det är också viktigt att de känner sig trygga i miljön och att den inbjuder till kommunikation med andra. Förskolepedagogerna understryker att det känns kravlöst att återberätta en Silent Book. Det finns inget rätt eller fel och alla kan delta med någonting som den iakttagit.

Folkbiblioteken – introduktörer

Biblioteken har haft en viktig roll som introduktörer och inspiratörer i alla projekten. I Sundsvall åkte bibliotekspersonalen ut och arbetade handgripligen med förskolegrupper och personalen deltog som iakttagare. Arbetssättet förankrades i biblioteksledningen och blev en del i arbetsplanen. I Knivsta bjöd barnbibliotekarien in Rose-Marie Lindfors för att berätta om sitt arbete med Silent Books och bjöd in all förskolepersonal. Väskor för utlån till förskolorna iordningsställdes också.

22 *The nature of Picturebooks, Theories about visual texts and readers* s. 20- 21

23 *Wordless Picturebooks – in practice and theory.* Erica Kozma, Louise Hultgren. Malmö universitet 2018.

Sedan har intresset vuxit och fler intresserade har börjat använda metoden. I Jönköpings län har regionbiblioteket introducerat arbetet med Silent Books under 2016 och en projektledare anställdes. Den första målgruppen var nyanlända barn, men perspektivet utökades till att även gälla personer med funktionsvariationer. Regionbiblioteket har också gjort en broschyr med namnet *Silent Books gränslösa budskap* och ordnat studiedagar för personal. Syftet är att ”med ett integrations- och/ eller tillgänglighetsperspektiv genom Silent Books ge ingångar till språk och läsning för särskilda målgrupper”.²⁴

Eftersom det är flexibelt att arbeta med Silent Books i grupper med olika typer av språk och kommunikationssvårigheter kan det vara en metod som passar för uppsökande arbete. Personer med afasi och elever i gymnasiesärskolan är två grupper som folkbiblioteken vanligtvis inte arbetar uppsökande mot. Pedagogerna i gruppen för personer med afasi betonade vikten av att avdramatisera böcker och bibliotek och var positiva till bibliotekets uppsökande arbete. Gymnasiesärskolans pedagoger var mycket positiva till bibliotekets initiativ och påpekade bland annat att inget material fanns i skolbiblioteket för särskoleelever. De efterlyste hyllor med textlösa bilderböcker.

Läsdelegationen betonar små barns språkutveckling

Läsdelegationen definierar små barns språkutveckling och uppföljning av samverkan som viktiga utvecklingsområden. Vikten av att utgå från barns- och ungas perspektiv poängteras också.²⁵ Flera nya uppdrag har nyligen fördelats av regeringen när det gäller små barns språkutveckling. Förskollärare ska ges ökade möjligheter till fortbildning inom Läsluft²⁶ och kulturrådet har fått i uppdrag att under 2018 genomföra en satsning med läsfrämjande insatser i förskolan. Att arbeta med Silent Books passar mycket bra in i förskolans läroplan (lpfö 98) som bland annat uttrycker att barnen ska:

- Utveckla nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra.
- Utveckla intresse för bilder, texter och olika medier samt sin förmåga att använda sig av, tolka och samtala om dessa.

Pedagogerna vittnar alla om att användningen av Silent Books varit aktiverande och stimulerar delaktighet och kreativitet. Det verkar också vara ett arbetssätt där barnperspektivet kan vara grundläggande. Samverkan mellan folkbiblioteket och övriga deltagande institutioner har varit förutsättningen i alla verksamheter som intervjuerna i denna uppföljning berör.

24 www.utveckling.rjl.se/vad-pagar/silent-books/ » Region Jönköpings läns hemsida.

25 SOU 2018:57, s 30

26 SOU 2018:57, s. 59

4.1 Sammanfattning i punktform av intervjuerna

Silent Books för förskolebarn

- Syftet är att stärka språk och kreativitet
- Det känns kravlöst. Alla kan bidra med något
- Barnen känner sig stärkta av att deras tolkning behövs för att förstå berättelsen
- Det är viktigt att de vuxna har attityden: nu ska vi hjälpas åt att tolka bilderna!
- Av de vuxna krävs hög grad av närvaro och att våga släppa texten
- Att utgå från bara bilder utan text upplevs som en frihet
- Barn som vanligtvis är tysta och passiva blir ofta inspirerade
- Barnen blir lätt aktiverade; viktigt att själv våga berätta
- Man kan utgå ifrån bara ett eller några uppslag i en bok
- Hur boken är upplagd – linjärt eller associativt – gör skillnad för arbetet med gruppen
- Bearbeta på olika sätt; rita, måla, återberätta. Ritandet är också en form av återberättande
- Bra att sätta upp bilder från boken och/eller barnen. Då fortsätter berättandet bland barnen
- Vid jämförelse mellan vanliga bilderböcker och textlösa: Text ses som styrande och ger övertag för vuxna
- Barnen kan delta utifrån en varierande grad av kunskaper i svenska
- Bra både för svensktalande barn och barn med annat modersmål
- ”Ett nytt sätt att använda böcker”
- Bra att fotografera av bilderna och använda skärm
- Inspirerande för samarbetet mellan folkbibliotek och förskolor
- Helt i linje med förskolans läroplan

Silent Books för personer med afasi

Syfte: Att genom Silent Books som metod utveckla sitt språk, läsning och modet och lusten att våga kommunicera

Syfte: Att kunna använda Silent Books som metod för att nå särskilda målgrupper i bibliotekens dagliga läsfrämjande arbete.

- Det gäller att hitta nya vägar i hjärnan för språket. Bilder ger oss impulser
- Lika väl som man kan använda Silent Books för att erövra ett nytt språk kan man använda det för att återerövra ett språk man har förlorat
- Viktigt med en liten grupp, helst inte med anhöriga som deltagare

- Det måste få ta tid. Trygghet och tillit är nyckelord
- Det finns en spänning omkring böcker och bibliotek som behöver avdramatiseras
- Bilderboksbilder är ofta mer spännande än andra ”samtalsbilder”
- Viktig att rummet är inbjudande, tryggt och bekvämt

Gymnasiesärskolan, Nässjö

Syfte: att öka förmågan till kommunikation. Skapa relation till litteratur och bibliotek

- Det gäller att aktivt locka fram eleverna, de är inte självgående
- Alla är inte talande, man jobbar med mimik och ögonkontakt som kommunikationsmedel
- Tempot är långsamt men känslorna intensiva
- Nytt sätt att jobba för biblioteket; kompetensutvecklande
- Allt måste vara noga förberett
- ”motivationen till att uttrycka sig kommer från en känslomässig positiv upplevelse”
- Det var en gång... koden sätter igång orden
- ”man måste improvisera”
- Skolbiblioteket behöver utrustas med Silent Book-hyllor så att eleverna känner igen sig
- Bra att kunna samlas kring en aktivitet. Annars är undervisningen starkt individualiserad
- Det gäller att vara uppmärksam; ett lyft ögonbryn kan signalera en stark upplevelse
- Bilderna aktiverar och bidrar till koncentration
- ”När det kommer folk utifrån (bibliotekarien) känner eleverna ett större inre krav att prestera”

Migrantmammor, Skellefteå

- Den känslomässiga upplevelsen kommer först, sen kommer språket
- Det är helt avgörande att kunna skapa en situation som upplevs som trygg
- Syftet är att stärka språk och självkänsla (empowerment)
- Silent Books hyllor på biblioteken efterlyses
- Läromedelsförlagen borde ge ut Silent Books. Det finns onödiga barriärer och kategorisering av genrer som skapar onödiga klyftor
- Vi använder kroppen, fantasin, alla sinnen

- Vi sitter alltid i en cirkel; här är jag, jag är sedd, jag ser er
- Dramalekar används som handlar om vardagliga saker, men inte tävling
- Formler för igångsättning:
 - Det var en gång...
 - En gång när jag var liten...
 - En gång när jag var 20...
- Tre viktiga saker i Rose-Maries metod:
 - Sitta i ring
 - Fysisk övning (språket hänger ihop med kroppen)
 - Fantasiövning/berättande
- Böcker som gör att man får berätta om sin egen längtan och sorg
- Många Silent Books-titlar handlar om ensamma personer som tar sig vidare
- Styrkan i barnböcker är att de ofta tar upp livsfrågor
- ”Böckerna ligger framme, jag ger mycket tid till att upptäcka varje bok”
- Bilderna hjälper till att få kontakt med minnen och erfarenheter
- Andras berättelser väcker det egna berättandet

5. Boktips

5.1 referenslitteratur

Edwards, Agneta, *Boksamtal med bilderböcker*, natur och kultur, 2017.

Körling, Anne-Marie, *Textsamtal och bildpromenader*, lärarförlaget 2017.

Lindfors, Rose-Marie, *Silent Books. En handbok om textlösa bilderböcker fyllda med berättarkraft*. Ibby, 2015.

Nikolajeva, Maria, *Bilderbokens pusselbitar*, s. 20, Studentlitteratur, 2017.

Picturebooks, representation and narration. Edited by Bettina Kümmerling-Meibauer. Routledge, 2014.

Visual journeys through Wordless narratives. An international inquiry with immigrant children and the Arrival. Bloomsbury academic, 2014.

Wordless Picturebooks – in practice and theory.

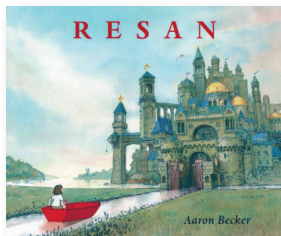
Ordlösa bilderböcker – i praktiken och teorin. Erica Kozma och Louise Hultgren, 2018. Degree Project with Specialization in English and Swedish Studies in Education. 15 Credits/högskolepoäng, Advanced Level. Malmö universitet.

5.2 Ibbys tipslista över Silent Books, uppdaterad september 2018

Utgivna i Sverige

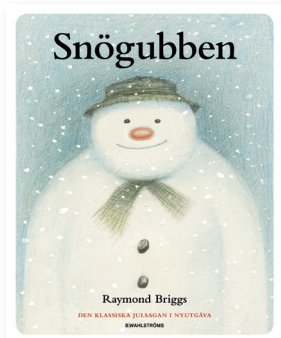
Becker, Aaron: Resan (Abc förlag)

En flicka har det tråkigt, familjen är upptagen med annat och hon sitter på sin säng och surar. Då hittar hon en röd krita på golvet, ritar en dörr ut ur rummet och in i en fantasivärld, där hon själv kan styra med sin röda krita. Det är en ovanlig och äventyrlig värld hon har kommit till, men kritan hjälper henne att ta sig ur svåra situationer.

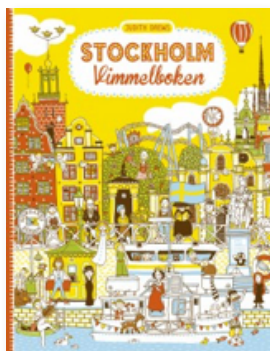
Av Aaron Becker finns även: Kartan och Återkomsten

Briggs, Raymond: Snögubben (B. Wahlströms)

En pojke bygger en vintrig dag en snögubbe i trädgården. På natten vaknar pojken och ser att snögubben är levande och nu startar ett fantastiskt äventyr. Först visar pojken sitt hem och sitt liv för snögubben och sedan flyger de tillsammans ut och ser världen i den vintriga natten. Boken är en klassisk julsaga med vackra bilder i milda färger.

Drews, Judith: Stockholm – Vimmelboken (Lilla Piratförlaget)

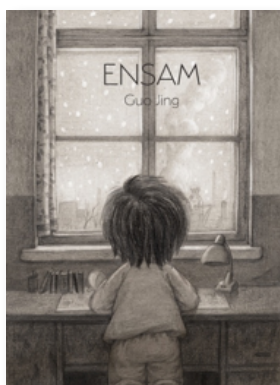
Många människor och figurer vimlar runt i Stockholm i denna textlösa bilderbok. Det är kända och okända människor, djur och figurer som man kan följa på varje uppslag. Vi befinner oss i gamla stan, city, på Södermalm och Djurgården. På baksidan finns ett tiotal bilder på personer med frågor; t ex vad tar Estelle med sig till city?

Ekström, Jennie: Fröet (Natur och Kultur)

I en slingrande svartvit och ordlös bildvärld möter vi en pojke som med hjälp av ett magiskt frö, en flaskpost och lite tur, får en efterlängtd vän.

Tack vare fröet han skickar kan hon, flickan som sitter fast på ensamhetens ö, odla en växt som sträcker sig över det vida hav som håller dem isär. Och pojken kan sedan klättra upp på sin växt och möta henne.

Guo, Jing: Ensam (Chin lit)

Ett litet barn blir lämnat ensamt hemma när föräldrarna går till arbetet. Hen försöker sysselsätta sig, men det blir långsamt och hen tar sin lilla leksakshjort med sig i sin portmonnä och går ut i vinterlandskapet. Hen sätter sig på en buss, råkar somna under färden och vaknar upp på en helt främmande plats. Men en hjort kommer till hens hjälp och det bär av på en hisnande resa. De många bilderna är svartvita och lite drömlika.

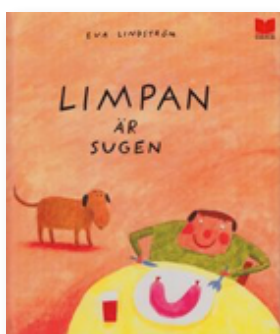
Jihyeon Lee: Simbassängen (Mirando)

Simbassängen är överfylld av badande, skrikande människor som knuffas och trängs i solvärmen. Vattnet stänker överallt och ljudet är öronbedövande. Pojken med badmössan tvekar, men dyker till sist i han också. Och där, i det svala vattnet under ytan, möter han en helt annan verklighet; en alldeles tyst och sällsam värld ...

Kastelic, Maja: Pojken och huset (Atrium)

Pojken ger sig iväg ifrån sitt hus tidigt på morgonen -det är mörkt ute - då får han se en katt som han börjar följa efter. Och katten har ett speciellt mål i sikte...

Lindström, Eva: Limpan är sugen (En bok för alla)

Tanten hugger in på en korv och hunden är väldigt hungrig och sugen. Kommer hon att dela med sig?

Rotraut, Susanne Berner: Den flygande hatten

En pojke går med en stor hatt på huvudet. Plötsligt kommer en vindpust och hatten flyger iväg. Sedan far den från huvud till huvud tills den hamnar hos pojken igen. Hatten flyger runt under ett helt år och vi får möta de olika årstiderna.

Tan, Shaun: Ankomsten (Kabusa Böcker)

En man lämnar sin fru och sitt barn för att söka en bättre framtid på andra sidan av ett stort hav. Han kommer till en förvirrande stad där allt är främnade. Han måste hitta ett ställe att bo på och mat men har väldigt lite pengar. Han får hjälp av vänliga främlingar.

Thé Tjong Khing: Var är tårtan (En bok för alla)

Herr och fru hunds tårta är stulen. Var har den blivit av? När de jagar tjuvarna händer den ena dramatiska händelsen efter den andra. Kaninen tappar sin leksak. Apan stjälar kattens hatt. Lilla grisen går vilse. Till slut fångas tjuvarna in, och då blir det fest!

Torseter, Öyvind: hålet (DaidaLos förlag)

Den namnlösa huvudpersonen i "hålet" hittar just ett hål i sin nya lägenhet. Ett hål som dessutom har den egenheten att det flyttar på sig hela tiden. Men ingen av de experter mannen söker upp för att få hjälp har någon förklaring. Ibland måste man kanske bara acceptera att saker är som de är. "hålet" blandar surrealism och vardaglighet på ett väldigt finurligt vis - hålet ifråga går förstås rätt igenom den fysiska boken också.

Utgivna i andra länder

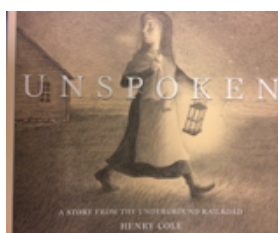
Baker, Jeannie: Mirror (Amnesty international)

I den här boken får man följa två pojkar under en dag. Den ena bor i Australien, men det skulle nästan lika väl kunna vara i Sverige. Den andra bor i Marocko. Man börjar att läsa boken i mitten och berättelserna växer fram, parallellt, åt varsitt håll. Det är mycket som skiljer de båda pojkarnas liv åt. Men också mycket, väl värt att prata med barnen om, är lika. En oväntad händelse med en matta binder de båda pojkarna samman.

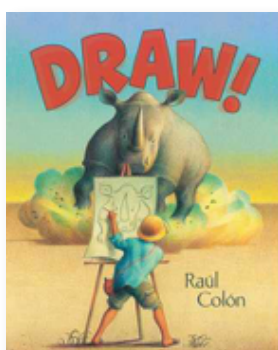
Bányai, István: Zoom (Viking and Puffin)

I denna bok zoomar perspektivet ut hela tiden och sammanhangen förändras. Ett mönster visar sig vara en tuppkam, tuppen befinner sig på en gård, gården är en modell, modellen befinner sig på en affisch osv.

Cole, Henry: Unspoken a Story from the Underground Railroad (Beach Lane Books)

En flicka bor på en bondgård och man förstår att det är längesen. Soldater passerar förbi till häst, är det ett krig som pågår? Flickan får i uppgift att hämta mat i ett förråd och ensam därinne, gömd bakom majsens finns någon gömd! Boken är tecknad i svartvita bilder som ofta är laddade med spänning och utmanar fantasin. I ett efterord förklarar illustratören att boken beskriver tiden för inbördeskriget i Usa (1800-talet). Slavar flydde då från södern och gömde sig på gårdar där man var emot slaveriet.

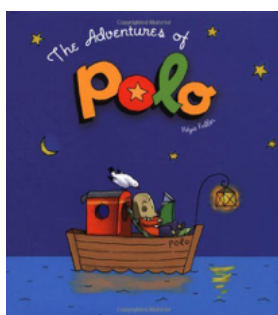
CoLon, Raul: Draw (Simon & Schuster)

En pojke som heter Leonardo föreställer sig att han befinner sig i ett landskap kanske Afrika, och att han sen ritar i olika dramatiska situationer. Först möter han en noshörning, sen några apor... han har sällskap av en vänlig elefant som räddar honom.

Dorémus, Gaëtan: Bear despair (Enchanted Lion)

När stora björnens lilla nallebjörn blir stulen och ivägslängd av en krokodil blir han rasande och slukar hela krokodilen. Historien upprepar sig med flera farliga och stora djur; ett lejon, en elefant - man ser hur de ramlar runt i björnens väldiga mage. Till slut lyckas björnen få fatt på sin kära nallebjörn, blir nöjd igen och spyr ut alla djuren. Historien handlar om hur stora björnen trotsar alla faror för att få lilla björn tillbaka.

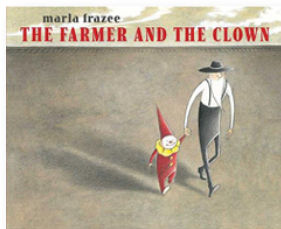
Faller, Regis: the Adventures of Polo (Roaring Brook Press)

Utrustad med en ryggsäck full med proviant och hjälpmedel ger sig polo iväg från sitt trädhus i en liten båt. Han råkar ut för en serie olika äventyr som tar honom över (och under) oceaner, öar, Antarktis och rymden. Situationer som han hamnar i löser han lätt med hjälp av farkoster och föremål som dyker upp eller grejer som han plockar ur sin ryggsäck. Lättsamt och underhållande.

Ferri, Giuliano: Brick by Brick (Minedition)

Djuren hjälps åt att ta ut stenarna ur muren och det visar sig att de kan bygga en bro över till en grupp andra barn med stenarna.

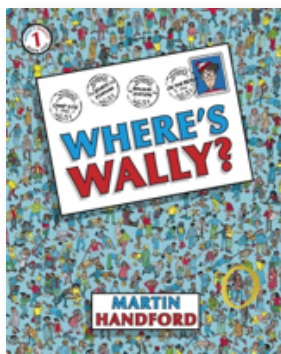
Frazee, Marla: The Farmer and the Clown (Beach Lane Books)

En bonde jobbar på sina åkrar i ett prärielandskap. Han ser ett tåg komma vid horisonten lastat med cirkusvagnar. En liten clown faller av. De lär känna varandra, gubben tröstar clownen och hen får hjälpa till med alla sysslor på gården. Men harmonin varar inte för evigt, en vacker dag dyker tåget upp igen och clownen återförenas med sin familj. Bonden återvänder ensam till sina åkrar. Men en liten apa tassar efter honom utan att han märker det.

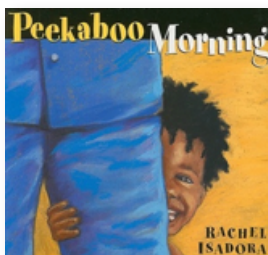
Geisert, Arthur: The giant Seed (Enchanted Lion Books)

En vulkan får utbrott och hotar grisarnas hem tidigare har de planterat ett jättefrö som kom flygande genom luften. De är händiga och påhittiga. Fröet växer till en stor planta som visar sig kunna hjälpa dem att fly. Tidigare har illustratören givit ut ice, också om grisarna.

Handford, Martin: Where's Wally? (Walker Books Ltd)

Wally, några av hans vänner och hans hund färdas genom en rad olika miljöer - en strand, en safaripark, en järnvägsstation, ett museum, en affär, en campingplats m fl. Det gäller för läsaren att hitta honom, vännerna, hunden och vissa små saker på de olika platserna, något som kan vara ganska så knepigt ibland.

Isadora, Rachel: Peekaboo Morning (G.P. Putnam's Sons)

Ett barn ca 1,5-2 år kikar fram bakom olika personer och föremål; bakom pappas ben, bakom bordet, nerifrån marken eller golvet och får syn på olika saker och personer. Stämningen är vänlig och bejakande gentemot barnet.

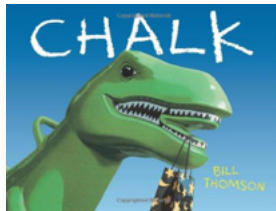
Pinkney, Jerry: The Lion & the Mouse (Walker books ltd)

I boken återges en fabel av Aisopos. Den lilla musen fångas av lejonet som, mot vad man först tror, släpper musen fri. Vid ett senare tillfälle befriar musen lejonet som blivit infångat i ett nät. Det är en bok som innehåller många känslor som ondska och rädsla men fram för allt hjälpsamhet, vänskap och värme.

Rotraut Susanne Berner: Winter-Wimmelbuch
(Gerstenberg verlag)

I sju omsorgsfullt detaljerade och innehållsrika uppslag får vi följa ett antal personer i olika åldrar under en vinterdag. Vi möter dem i ett stort hyreshus på första uppslaget och sen kan vi följa dem och vad de gör på de olika uppslagen. Ofta är det lite klurigt att förstå vad de råkar ut för, vilka de träffar osv. Det finns en wimmelbok för varje årstid och även andra böcker på olika teman av illustratören.

Thomson, Bill: Chalk (Two lions)

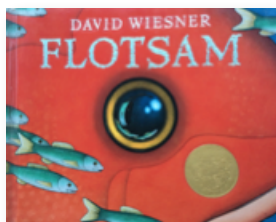
En regnig dag går tre barn till parken. En gung-dinosaurie har en påse hängande i munnen där det finns kitor. Barnen ritas på asfalten och då inträffar magiska saker!

<https://www.youtube.com/watch?V=hgmemnygvn0>

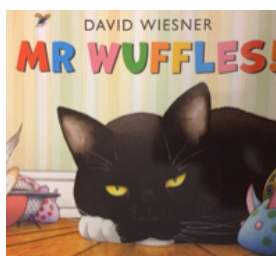
Tolman, Marije & Ronald: The Tree House (Lemniscaat Usa)

En isbjörn simmar ut till en ö på vilken det står ett stort träd och i toppen av trädet finns en trädkoja i vilken han flyttar in. En brun björn tar sig ut till ön i en båt och förenar sig med honom i trädet. Där sitter de och läser i all stillsamhet. Efter hand anländer en rad olika djur till trädet. Alla får komma dit och alla får rum vad de än är för slags djur, stora eller små och hur de än tagit sig dit.

Wiesner, David: Flotsam (Houghton Mifflin)

En pojke leker på stranden och letar vrakgods. Han hittar en kamera med en film i som han framkallar. Bilderna leder till flera överraskande upptäckter...

Wiesner, David: Mr. Wuffles! (Clarion books)

Katten Mr Wuffles bryr sig inte om leksakerna han får. Men så kommer ett litet rymdskepp farande med några eleganta små rymdvarer i inuti. Han jagar dem bakom en dörr in i ett skrymsle, men de överlistar honom...